

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІКО–ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

До захисту допустити:
В.о. завідувача кафедри
Ольга ЗАХАРОВА
(підпис) (ПІБ завідувача кафедри)
«__» _____ 2024 р.

**«РОЗВИТОК АПК УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ»**

Кваліфікаційна робота
здобувачки вищої освіти другого
(магістерського) рівня вищої освіти
освітньо–професійної програми
«Міжнародна економіка»
(назва освітньо–професійної програми)
Пор'яз Тетяна Євгенівна
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача
вищої освіти)

Науковий керівник:
Доц. Беззубченко О.А.
(прізвище, ініціали, науковий ступінь,
вчене звання,)

Рецензент:
Гапєєва О.М., д.е.н., професор кафедри
економіки та економічної безпеки
Університету митної справи та фінансів

(прізвище, ініціали, науковий ступінь, вчене звання, місце роботи)

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою _____
Секретар ЕК _____
«__» _____ 2023 р.

Зміст

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ МІЖНАРОДНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ	6
1.1 Передумови забезпечення продовольчої безпеки.....	6
1.2 Інституційний механізм забезпечення продовольчої безпеки у світі....	11
1.3 Україна в системі продовольчої безпеки	18
РОЗДІЛ 2. РОЗВИТОК АПК УКРАЇНИ ЯК ФАКТОР ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ	27
2.1. Загальний стан світової продовольчої безпеки.....	27
2.2 Потенційні можливості для забезпечення продовольчої безпеки у світі через український АПК	35
2.3. Завдання для забезпечення продовольчої безпеки в світі та в Україні.	47
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ.....	59
3.1. Стратегічні пріоритети продовольчої безпеки в умовах сучасних глобалізаційних викликів	59
3.2. Продовольча складова стратегії розвитку економіки України	69
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83
Додатки.....	90

ВСТУП

В сучасному світі, де проблема продовольчої безпеки набуває все більшого глобального значення, роль агропромислового комплексу (АПК) в економіці кожної країни стає ключовою. Зокрема, для України, яка має значний аграрний потенціал і історично займає одне з провідних місць у світі за обсягами виробництва та експорту сільськогосподарської продукції, розвиток АПК є стратегічно важливим.

Важливість теми обумовлена кількома ключовими факторами. По-перше, Україна володіє одними з найродючіших земель у світі, що робить її одним з потенційних лідерів у виробництві та експорті сільськогосподарської продукції. По-друге, глобальні зміни клімату, демографічні та політичні тенденції накладають додаткові вимоги та виклики для аграрного сектору світової економіки. У цьому контексті, Україна може відігравати важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки не тільки на внутрішньому, але й на міжнародному рівні.

Метою кваліфікаційної роботи є систематизація підходів до визначення сутності міжнародної продовольчої безпеки, аналіз розвитку АПК України як фактору глобальної продовольчої безпеки та визначення перспектив забезпечення глобальної продовольчої безпеки.

Задля досягнення мети було поставлено такі завдання:

1. Визначити передумови забезпечення продовольчої безпеки.
2. Охарактеризувати інституційний механізм забезпечення продовольчої безпеки у світі.
3. Визначити роль України в системі продовольчої безпеки.
4. Розглянути загальний стан світової продовольчої безпеки.
5. Проаналізувати потенційні можливості для забезпечення продовольчої безпеки у світі через український АПК.
6. Виявити завдання для забезпечення продовольчої безпеки в світі та в Україні.

7. Відокремити стратегічні пріоритети продовольчої безпеки в умовах сучасних глобалізаційних викликів.
8. Оцінити продовольчу складову стратегії економічної безпеки України.

Проблема забезпечення глобальної продовольчої безпеки визначається необхідністю збалансованого розвитку аграрного сектору, ефективного використання ресурсів та впровадження сучасних технологій у сільському господарстві. Недоліки у цих аспектах можуть призвести до непродовольчих криз та негативно позначитися на економіці та соціальному становищі країни.

Об'єктом дослідження є комплекс світової продовольчої безпеки. **Предметом дослідження** є аграрний сектор України в цілому, його структура, та динаміка розвитку. Розглядаються як внутрішні фактори, так і зовнішні чинники, які впливають на аграрний комплекс та його можливості для забезпечення сталого розвитку продовольчої системи.

Методологічною базою дослідження є загальнонаукові методи пізнання економічних процесів: системний підхід, аналогія, порівняння та аналіз теоретичної бази були використані для визначення теоретичних засад формування митного регулювання зовнішньо-економічних відносин та його інструментарію; за допомогою методів узагальненого синтезу та аналізу, стратегічного методу проаналізовано особливості політики митного регулювання в Україні та оцінка його ефективності; економіко-математичним та прогнозувальним методами виявлено напрями оптимізації митної політики в Україні.

Основними джерелами теоретичної бази роботи є законодавчо-нормативні акти з теми дослідження, праці українських і закордонних фахівців в галузі теорії міжнародної торгівлі; матеріали спеціалізованої періодичної літератури; статистичні дані з джерел Інтернету (таких як UNCTAD, МВБ, Державна служба статистики України, СОТ, ГТА та інші) та міжнародні договори.

Враховуючи актуальність та комплексність поставленої теми, кваліфікаційна робота спрямована не тільки на теоретичне вивчення, але й на

практичний аналіз можливостей і викликів, що стоять перед Україною в контексті глобальних зусиль із забезпечення продовольчої безпеки.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає у систематизації підходів до визначення продовольчої безпеки та структуризації інституційного механізму забезпечення продовольчої безпеки у світі.

Практичне значення одержаних результатів полягає в аналізі потенційних можливостей забезпечення світової продовольчої безпеки через український АПК.

Обґрунтованість та достовірність отриманих результатів дослідження забезпечуються коректністю постановок мети дослідження та задач, застосуванням апробованих аналітичних методів їх вирішення, підтверджуються достатньою відповідністю розрахункових і фактичних статистичних даних.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення та практичні результати кваліфікаційної роботи апробовані:

- на Декаді студентської науки (м. Київ, 2023).
- на Міжнародній науково-практичній конференції «Особливості інтеграції країн у світовий економічний та політико-правовий простір» (м. Київ, 2023).
- на IV міжнародній науково-практичній конференції «Інновації для відродження: національний, регіональний, міжнародний контекст» (м. Запоріжжя, 2023).

Публікації. Результати досліджень, викладені у роботі, оприлюднені у наступних публікаціях:

- Пор'яз Т.Є. Місце Світової Торгової Організації у глобальній економіці/ Т.Є. Пор'яз / Маріупольський Державний університет, м. Маріуполь, - 2021.
- Пор'яз Т.Є. Позиціонування України на ринку сільськогосподарської продукції/ Т.Є. Пор'яз / Національний університет «Запорізька політехніка», м. Запоріжжя, - 2023.

РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ МІЖНАРОДНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

1.1 Передумови забезпечення продовольчої безпеки

Продовольча безпека сьогодення – одна з найзначущіших та нагальних проблем нашого часу. Це поняття відображає можливість суспільства гарантувати наявність, доступність та якість харчів для всіх своїх членів у будь-який момент. Вона вплетена у складну мережу економіки, сільськогосподарської політики, соціальних аспектів і екологічних викликів.

В умовах сучасного світу, де наша планета стикається з рядом складних проблем, таких як зміна клімату, зростання населення та економічні коливання, питання продовольчої безпеки стає ще більш важливим. Забезпечення стабільності та доступності харчів стає викликом для кожної країни та міжнародних організацій, які прагнуть забезпечити достатнє харчування для всіх мешканців планети. [1]

Продовольча безпека означає постійний фізичний, соціальний та економічний доступ до достатньої кількості безпечної та здорової їжі. Ця їжа також повинна відповідати харчовим уподобанням та дієтичним потребам для активного та здорового життя. Забезпечення продовольчої безпеки є серйозною проблемою, оскільки до 2050 року 9,3 мільярда людей у всьому світі потребуватимуть продовольства. Скорочення харчових відходів, покращення інфраструктури та просування більш ефективних технологій виробництва є ключовими способами підвищення продовольчої безпеки.

На думку Організації Об'єднаних Націй, продовольча безпека означає завжди мати фізичний, соціальний та економічний доступ до достатньої кількості здорової та безпечної їжі, яка відповідає нашим уподобанням у їжі та дієтичним потребам для ведення активного та здорового життя.

Визначення продовольчої безпеки становить основу для розуміння, оцінки та забезпечення стабільного доступу населення до достатньої кількості безпечних та поживних продуктів. Це поняття має важливе значення для

економістів, які розглядають його як ключовий елемент стабільності та розвитку суспільства.

В таблиці нижче представлені різні визначення продовольчої безпеки від відомих економістів, а також практичні застосування цих визначень. Це дає змогу порівняти погляди вчених на це поняття та зрозуміти, як ці концепції відображаються на реальних ситуаціях у сфері продовольчої безпеки.

Таблиця 1.1.

Визначення продовольчої безпеки від відомих економістів та їхні практичні застосування

Економіст	Визначення продовольчої безпеки	Практичні застосування
Амартія Сен	Можливість кожного індивіда мати фізичний та економічний доступ до достатньої кількості харчів для здорового життя, з орієнтацією на безперешкодний фізичний доступ та соціальну рівність.	Забезпечення соціальної справедливості у доступі до харчів, розвиток програм соціальної підтримки для уразливих груп.
Дуглас Норт	Стабільна продовольча безпека залежить від ефективності правових та економічних інституцій, що сприяють розвитку сільського господарства та забезпеченню сталості харчових ринків.	Розвиток ефективної аграрної політики та створення умов для сталого розвитку харчових систем.
Джозеф Стігліц	Підкреслення соціального розподілу та рівності у доступі до достатньої кількості їжі, враховуючи важливість забезпечення харчів для всіх членів суспільства.	Розробка програм зменшення соціальної нерівності у доступі до харчів та підтримка соціальних ініціатив.
Махфуз Кадір	Забезпечення постійного фізичного та економічного доступу до життєво важливих харчів для кожного індивіда в усі часи.	Розвиток інфраструктури, що забезпечує доступність харчів, та програми забезпечення продовольчої безпеки.
Джозеф Най	Стан, коли всі люди в усі часи мають фізичний, соціальний та економічний доступ до достатнього харчування для активного та здорового життя, з підтримкою соціальної справедливості.	Розробка політики та програм, спрямованих на забезпечення доступності та якості харчів для всіх верств населення.

Погляди провідних економістів на поняття продовольчої безпеки відображають різноманітність підходів у розв'язанні цієї глобальної проблеми. Визначення від Амартії Сена, Дугласа Норта, Джозефа Стіглітца, Махфуза Кадіра та Джозефа Ная надають широкий спектр уявлень про те, що таке

продовольча безпека та як вона пов'язана з економічними, соціальними та політичними вимірами.

Ці визначення не лише відображають сутність проблеми, але й надають практичні застосування. Розробка соціальних програм, реформування сільського господарства, поліпшення доступності та якості харчів - усе це стає результатом роздумів провідних економістів та їхніх поглядів на проблему продовольчої безпеки.

Відсутність продовольчої безпеки стане зростаючою проблемою у найближчі десятиліття. Ціни на продукти харчування, ймовірно, зростуть через зміну клімату та зростання населення світу. Тому поживна їжа, ймовірно, стане недосяжною для дедалі більшої кількості людей.

Міжнародна продовольча безпека визначається як стан, коли всі люди мають постійний, безперервний фізичний та економічний доступ до безпечної та здорової їжі для задоволення своїх дієвих харчових потреб та впливу на активне та здорове життя. Однак забезпечення продовольчої безпеки є складним завданням, яке стикається з численними викликами та проблемами на різних рівнях.[2]

Основні аспекти та сутність міжнародної продовольчої безпеки включають:

Фізичний доступ до їжі: Гарантування наявності та доступності достатньої кількості харчів для всіх населених пунктів є ключовим елементом продовольчої безпеки. Це включає в себе не тільки сам продукт, але й забезпечення можливості людей купувати чи отримувати продукти.

Економічний доступ: Забезпечення економічної доступності до продуктів для всіх верств населення. Це означає, що навіть якщо їжа доступна, люди повинні мати засоби для її купівлі чи інший доступ до неї.

Соціальна стабільність: Міжнародна продовольча безпека також пов'язана із соціальною стабільністю. Недостатня доступність їжі може призвести до соціальної напруги та конфліктів.

Спроможність подолати кризи: Міжнародна співпраця є важливою для реагування на продовольчі кризи, такі як природні катастрофи, війни чи економічні труднощі. Ефективність системи безпеки вимірюється не лише станом продовольчої ситуації в нормальний період, але й її здатністю адаптуватися та реагувати на непередбачувані обставини.

Сталість виробництва та доступу до ресурсів: Забезпечення сталого виробництва харчів та доступу до необхідних ресурсів для сільського господарства є важливим для подолання коливань в обсягах виробництва та цінах на продукти.

Зменшення втрат продуктів: Великі втрати та відходи продуктів можуть погіршувати продовольчу безпеку. Удосконалення інфраструктури зберігання, транспорту та обробки продуктів може допомогти уникнути таких втрат.

Управління природними ресурсами: Раціональне використання ґрунтів, води, лісів та інших природних ресурсів є важливим для забезпечення сталості системи продовольчої безпеки.

Боротьба зі зміною клімату: Зміна клімату може суттєво впливати на умови вирощування харчових культур. Зменшення впливу зміни клімату на сільське господарство є важливим аспектом міжнародної продовольчої безпеки.

Загальна мета - це створення усталених та ефективних систем продовольчої безпеки, які можуть забезпечити харчування всіх людей у світі, з урахуванням економічних, соціальних, екологічних та політичних аспектів. Міжнародні організації, уряди та громадські організації взаємодіють для розробки та реалізації стратегій, спрямованих на досягнення цієї мети.

Група Світового банку працює з партнерами над створенням продовольчих систем, які зможуть годувати всіх, скрізь та щодня, підвищуючи продовольчу безпеку, просуваючи «сільське господарство, чутливе до харчування» та підвищуючи безпеку харчових продуктів. Банк є провідним спонсором продовольчих систем. У 2022 фінансовому році нові зобов'язання

МБРР/МАР щодо сільського господарства та суміжних секторів склали 9,6 млрд доларів США. [3]

Заходи включають:

- Зміцнення систем соціального захисту для забезпечення вразливим сім'ям доступу до їжі та води, а також грошей у кишенях для здійснення життєво важливих покупок.
- Надання прискореної екстреної підтримки за рахунок прискореного фінансування через існуючі проекти для реагування на кризові ситуації
- Взаємодія з країнами та партнерами щодо розвитку для вирішення проблем продовольчої безпеки. Інструменти включають інструменти швидкої діагностики країни та моніторингу на основі даних, а також партнерства, такі як Механізм боротьби з голодом та Сільськогосподарська обсерваторія.
- Просування систем ведення сільського господарства, що використовують кліматично оптимізовані методи та виробляють різноманітні асортименти продуктів харчування, для підвищення стійкості продовольчих систем, збільшення доходів фермерів і забезпечення більшої доступності та доступності продуктів з високим вмістом поживних речовин.
- Поліпшення ланцюжків поставок для скорочення втрат продовольства після збирання врожаю, покращення гігієни в каналах розподілу продуктів харчування та покращення зв'язку між центрами виробництва та споживання.
- Застосування інтегрованого підходу «Єдине здоров'я» для управління ризиками, пов'язаними зі здоров'ям тварин, людини та довкілля.
- Підтримка інвестицій у дослідження та розробки, які дозволяють збільшити вміст мікроелементів у харчових продуктах та сировині.
- Пропагування політичних та нормативних реформ для підвищення ефективності та інтеграції внутрішніх продовольчих ринків та зниження бар'єрів у торгівлі продуктами харчування.

- Робота з приватним сектором, урядом, науковцями та іншими особами для зміцнення потенціалу оцінки та управління ризиками безпеки харчових продуктів у країнах з низьким та середнім рівнем доходу.
- Підтримка довгострокових програм глобальної продовольчої безпеки. У Банку знаходиться Глобальна програма сільського господарства та продовольчої безпеки (GAFSP) — глобальний фінансовий інструмент, який поєднує кошти донорів та націлений на додаткове, додаткове фінансування сільськогосподарського розвитку по всьому ланцюжку створення вартості. З моменту свого запуску G20 у 2010 році у відповідь на кризу цін на продовольство у 2007-2008 роках, GAFSP охопив понад 13 мільйонів дрібних фермерів та їхніх сімей, надавши грантове фінансування на суму понад 1,3 мільярда доларів США для 64 проектів у 39 країнах. , 330 мільйонів доларів США на 66 інвестицій в агробізнес. проекти у 27 країнах та 13,2 мільйона доларів США у вигляді невеликих грантів для підтримки організацій виробників. Зовсім недавно, у відповідь на пандемію COVID-19, що триває, GAFSP виділив понад 55 мільйонів доларів США у вигляді додаткових грантів на поточні проекти під керівництвом державного сектору та організацій виробників для підтримки реагування на COVID-19.
- Банк також підтримує CGIAR, який просуває сільськогосподарську науку та інновації для підвищення продовольчої та харчової безпеки у всьому світі.

1.2 Інституційний механізм забезпечення продовольчої безпеки у світі

Забезпечення продовольчої безпеки є одним з найважливіших викликів сучасного світу. Враховуючи глобальні зміни клімату, демографічні зміни, політичні та економічні нестабільності, важливо розуміти, як різні інституційні механізми сприяють підтримці та покращенню продовольчої безпеки на міжнародному рівні. Таблиця 1.2. надає детальний огляд головних організацій та ініціатив, що відіграють вирішальну роль у забезпеченні

доступу до їжі. Вона охоплює міжнародні та урядові організації, міжнародні угоди, недержавні організації, а також наукові установи, аналізуючи їхні цілі, діяльність та внесок у продовольчу безпеку.

Таблиця 1.2.

Ключові елементи інституційного механізму забезпечення продовольчої безпеки у світі

Тип організації	Роль у забезпеченні продовольчої безпеки	Приклади організацій	Основні дії та функції
Міжнародні організації	Координація міжнародних зусиль для боротьби з голодом	FAO, WFP, ООН	Надання технічної допомоги країнам, збір та аналіз статистичних даних про продовольство, управління гуманітарними проектами, розробка політик і стратегій для підвищення продовольчої безпеки.
Урядові ініціативи	Розвиток внутрішніх політик і програм, які сприяють продовольчій безпеці	Різні міністерства	Субсидії для аграрного сектору, регулювання ринків продуктів харчування, розробка національних програм годування та соціального захисту.
Міжнародні угоди	Встановлення правил і стандартів міжнародної торгівлі продуктами харчування	Договори СОТ	Забезпечення справедливих умов торгівлі, усунення торгових бар'єрів, вирішення спорів, пов'язаних з торгівлею продуктами харчування.
Недержавні організації	Допомога вразливим населенням та просування питань продовольчої безпеки	Червоний Хрест, Оксфам	Проведення гуманітарних місій, організація програм годування, адвокація з питань, що стосуються продовольчої безпеки, надання освітніх програм.
Наукові установи	Розробка нових технологій і методів для підвищення ефективності сільського господарства	Університети, дослідницькі інститути	Проведення досліджень у сфері агротехнологій, розробка інноваційних рішень для підвищення урожайності, зниження втрат у продовольчому ланцюжку, розробка стійких практик у сільському господарстві.

Національні стратегії забезпечення продовольчої безпеки є важливими інструментами для забезпечення населення доступом до достатньої кількості

безпечного та поживного харчування. Кожна країна розробляє власну стратегію, враховуючи свої особливості, економічні можливості та соціокультурні фактори. Уряди зазвичай виступають ініціаторами та виконавцями цих стратегій, спрямованих на забезпечення сталого розвитку сільськогосподарського сектора, розвиток інфраструктури та підтримку сільського населення.[27]

Національні стратегії продовольчої безпеки можуть включати в себе різноманітні аспекти та заходи, спрямовані на досягнення головної мети - забезпечення сталого доступу населення до безпечного та поживного харчування. Серед них можуть бути:

- Розвиток сільськогосподарського сектора: Країни можуть розвивати свої сільськогосподарські галузі, збільшуючи врожайність та розширюючи агропромисловий комплекс.
- Поліпшення інфраструктури: Розвиток інфраструктури, такої як дороги, зберігання та транспортування продуктів, може покращити доступність харчових ресурсів.
- Підтримка малих фермерів: Врахування інтересів та підтримка малих сільських господарств може сприяти розвитку сільськогосподарського сектора та зменшенню нерівності у доступі до ресурсів.
- Створення резервів продовольства: Країни можуть створювати резерви продовольства для надзвичайних ситуацій, таких як природні катастрофи або економічні кризи. [4]

Однак, в сучасному світі продовольча безпека стала глобальним викликом, і вирішення цього питання вимагає спільних зусиль. Саме тут національні стратегії починають взаємодіяти на міжнародному рівні. Міжнародні організації, такі як Харчова та сільськогосподарська організація Об'єднаних Націй (ФАО) та Всесвітня організація охорони здоров'я (ВОЗ), сприяють координації зусиль у сфері продовольчої безпеки.

Міжнародна координація необхідна для вирішення транснаціональних викликів, таких як зміна клімату, яка може вплинути на врожайність та доступність продуктів харчування. Глобальні економічні фактори, такі як коливання цін на продовольство або торговельні конфлікти, також потребують спільних рішень та дій. Міжнародні ініціативи, такі як Глобальний альянс з продовольчої безпеки, сприяють обміну знаннями та найкращими практиками між країнами.

Не дивлячись на переваги міжнародної співпраці, існують виклики та перешкоди на цьому шляху. Різні підходи до продовольчої безпеки, геополітичні конфлікти та бюрократичні перешкоди можуть гальмувати ефективну міжнародну координацію. Проте важливо пам'ятати, що спільні зусилля та діалог можуть сприяти досягненню стабільності продовольчої безпеки у світі.

У цьому контексті важливо підкреслити, що координація не обмежується лише державними органами. Громадські організації, академічні установи та приватний сектор також грають важливу роль у формуванні національних стратегій та їх впровадженні. Заходи міжнародної координації стають ключовими для забезпечення стабільності продовольчої безпеки у світі.

Продовольча безпека на глобальному рівні є важливою темою, яка залежить від різноманітних взаємопов'язаних факторів. Таблиця 1.3. охоплює ключові чинники, що впливають на інституційний механізм забезпечення продовольчої безпеки, включаючи екологічні, економічні, політичні, соціальні та технологічні аспекти. Кожен з цих чинників може мати значний вплив на виробництво, доступність, доступ та використання продовольства. У таблиці представлено не тільки опис впливу кожного чинника, але й приклади потенційних дій або відповідей, які можуть бути застосовані для зменшення негативних наслідків або підвищення позитивного впливу на продовольчу безпеку.

Таблиця 1.3.

Чинники впливу на світову продовольчу безпеку[28]

Чинник	Вплив на продовольчу безпеку	Приклади дій
Кліматичні зміни	Впливають на урожайність, доступність води, здоров'я рослин та тварин. Зміна клімату може призвести до посух, повеней, засолення ґрунтів та інших екстремальних погодних умов.	Розробка стійких аграрних технологій, адаптація до кліматичних змін, використання ресурсоефективних практик, впровадження систем зрошення.
Економічні коливання	Впливають на ціни на продукти, доступність харчів для низькодохідних груп. Економічні кризи та коливання можуть призвести до зростання бідності та голоду.	Створення програм соціального захисту, регулювання цін, підтримка місцевих виробників, забезпечення доступу до ринків для маленьких фермерів.
Політичні конфлікти	Порушують ланцюжки поставок, викликають нестабільність. Політичні конфлікти та нестабільність можуть призвести до переривань у поставках їжі, зростанню цін та втраті доходів.	Гуманітарна допомога, миротворчі ініціативи, сприяння стабільності та безпеці, захист прав людини.
Демографічні зміни	Збільшення попиту на продукти харчування у зв'язку зі зростанням населення. Зміни в демографії також можуть вплинути на структуру споживання.	Інвестиції у збільшення продовольчої продукції, розвиток міського сільського господарства, програми планування сім'ї та освіти.
Технологічний прогрес	Можливість підвищення урожайності та ефективності. Інновації можуть допомогти вирішити проблеми доступності та стійкості продовольства.	Впровадження інноваційних агротехнологій, використання біотехнологій, розробка стійких упаковок для харчів.
Зміна споживчих звичок	Зміна попиту на певні види продуктів. Збільшення свідомості про здорове харчування та стійкість може змінити споживчі патерни.	Освітні програми, стимулювання стійкого виробництва, розвиток ринків органічних та місцевих продуктів.
Глобалізація	Взаємозалежність продовольчих ринків. Глобалізація може сприяти поширенню продовольчих інновацій, але також збільшує ризик продовольчих криз.	Розробка міжнародних угод та стандартів, забезпечення справедливої торгівлі, захист від міжнародних продовольчих криз.

Забезпечення продовольчої безпеки є багатогранним викликом, який вимагає комплексного підходу та взаємодії між різними секторами та інституціями. Чинники, такі як кліматичні зміни, економічні коливання, політичні конфлікти, демографічні зміни, технологічний прогрес, зміна споживчих звичок та глобалізація, мають безпосередній вплив на всі аспекти продовольчої безпеки - від виробництва до споживання. Ефективне

реагування на ці виклики вимагає інтегрованих стратегій, які охоплюють політичні, економічні, технологічні та соціальні ініціативи. Важливо також враховувати місцеві контексти та потреби, забезпечуючи при цьому глобальну координацію та співпрацю. Забезпечення продовольчої безпеки є ключовим компонентом сталого розвитку та вимагає спільних зусиль усіх зацікавлених сторін - від місцевих громад до міжнародних організацій.

Забезпечення продовольчої безпеки є складним завданням, яке вимагає інтегрованого підходу та співпраці всіх рівнів уряду, громадськості та міжнародних організацій.

Європейський механізм готовності та реагування на кризи продовольчої безпеки (EFSCM) оцінює способи покращення співпраці між державним та приватним секторами та оцінки ризиків при виникненні криз.

Неспровоковане вторгнення Росії в Україну, зростання цін на сировинні товари та пандемія Covid-19 — все це створило загрозу продовольчій безпеці у всьому світі. Незважаючи на те, що стійкість і самодостатність продовольчої системи ЄС гарантують, що доступність продовольства в ЄС не під загрозою, Комісія продовжує вживати заходів щодо підготовки та реагування на потенційні загрози глобальному постачанню продовольства та продовольчої безпеки.

Європейський механізм готовності та реагування на кризи продовольчої безпеки (EFSCM) був створений для покращення співпраці між державним та приватним секторами та оцінки ризиків у разі виникнення криз.[5]

Ключовий принцип запобігання та подолання продовольчих криз у ЄС

Уроки, зроблені з різних криз, дозволяють нам визначити ключові принципи, які необхідно дотримуватися для забезпечення поставок продовольства та продовольчої безпеки у разі виникнення кризи:

- спільний підхід між усіма державними та приватними сторонами, які відіграють роль у ланцюжку поставок продовольства;

- горизонтальна координація на політичному та адміністративному рівні, особливо коли криза викликана факторами, що знаходяться поза ланцюжком поставок продовольства, як це було у випадку з пандемією Covid-19 та вторгненням Росії до України;
- моніторинг ринкових дисбалансів та, при необхідності, швидке втручання з використанням доступних інструментів, таких як ті, що існують у рамках CAP та CFP;
- ланцюжки постачання та торгові потоки залишаються працездатними, у тому числі для непродовольчих секторів, які необхідні для функціонування ланцюжка постачання продовольства;
- максимально вільне пересування транскордонних та сезонних працівників харчового сектора;
- раннє, регулярне та прозоре інформування зацікавлених сторін та громадськості, щоб уникнути посилення кризи через неналежну інформацію. [4]

Для реалізації викладених вище принципів Комісія заснувала EFSCM, який спирається на спеціальну групу експертів та набір правил та процедур, що регулюють його діяльність. Зацікавленим організаціям, які відіграють роль у ланцюжку постачання продовольства, а також деяким країнам, які не входять до ЄС, чиї ланцюжки постачання продовольства тісно інтегровані з ланцюжками ЄС, було запропоновано зробити свій внесок у покращення співпраці між державним та приватним секторами. Комісія опублікувала запрошення до участі, яке було відкрито з 10 грудня 2021 року до 4 лютого 2022 року.

Комісія періодично скликає групу експертів підвищення рівня готовності. Група може бути скликана у разі надзвичайної ситуації або кризи без зволікання і так часто, як це необхідно, для реагування. Механізм запускається у разі виняткових, непередбачуваних та великомасштабних подій

або ризиків, які можуть загрожувати продовольчому постачанню або безпеці ЄС.

Щорічно у доповіді ФАО наводяться основні цифри числа людей, що недоїдають, у всьому світі, а також пропагуються стратегії боротьби з голодом і недоїданням. Після опублікування глобального звіту великий обсяг статистичних даних розбивається на регіональні звіти. СОФІ розробляється спільно з іншими агентствами ООН, МФСР, ЮНІСЕФ, ЗПС та ВООЗ.

1.3 Україна в системі продовольчої безпеки

Продовольча безпека України відіграє вирішальну роль у глобальному контексті, оскільки країна є одним із ключових гравців на світовому аграрному ринку. Україна заслужила репутацію "житниці Європи" завдяки своїм родючим чорноземам та сприятливому клімату, що дозволяє вирощувати великі обсяги зернових та олійних культур. Ця роль України набуває ще більшої ваги у світлі зростаючого глобального попиту на продовольство та забезпечення продовольчої безпеки, особливо в контексті змін клімату та демографічного зростання. [6]

Однак, через геополітичну напруженість та конфлікти, що останнім часом виникли в регіоні, виникають серйозні виклики для цієї важливої ролі України у світовій продовольчій системі. Військові дії та політичні зміни можуть перешкоджати землеробству, логістиці та експорту, що призводить до втрати врожаю та переривань у поставках продовольства. Це, в свою чергу, ставить під загрозу не тільки внутрішню продовольчу безпеку України, але й загрожує глобальній стабільності, особливо в країнах, які залежать від імпорту українського зерна.

Таким чином, стабілізація ситуації в Україні та забезпечення безперервних поставок її сільськогосподарської продукції є критично важливими для глобальної продовольчої безпеки. Це потребує співпраці міжнародної спільноти, урядів, та аграрного сектору для знаходження

стабільних та ефективних рішень, які б забезпечували продовольчу безпеку не тільки в Україні, але й у всьому світі.

Україна є важливим учасником системи міжнародної продовольчої безпеки та має свої власні особливості та виклики в цьому контексті. Давайте розглянемо деякі аспекти ролі України в системі продовольчої безпеки:

Сільське господарство: Україна є однією з провідних країн у виробництві сільськогосподарської продукції в Європі. Значна частина економіки пов'язана із сільським господарством, включаючи вирощування зернових, олійних культур, овочів та інших продуктів. Ефективність сільського господарства є ключовим фактором для забезпечення продовольчої безпеки.[29]

Експорт та торгівля: Україна є великим експортером харчових продуктів, зокрема зернових, соняшникової олії, м'яса та інших товарів. Участь в міжнародних торговельних відносинах впливає на продовольчу безпеку країни та взаємодію з іншими країнами.

Соціальні аспекти: Ефективна система соціального захисту, включаючи програми соціальної допомоги та субсидій, грає важливу роль у забезпеченні доступу населення до необхідних продуктів.

Екологічна стійкість: Управління природними ресурсами та екологічна стійкість сільського господарства важливі для підтримки стабільності виробництва та уникнення екологічних проблем.

Вплив зміни клімату: Зміна клімату може мати серйозний вплив на умови вирощування харчових культур в Україні. Розвиток стратегій для адаптації до зміни клімату є важливим аспектом забезпечення продовольчої безпеки.

Гуманітарні аспекти: Зокрема, в сучасних умовах важливим викликом є гуманітарна ситуація, особливо в контексті конфлікту на сході країни, який може впливати на доступ до продуктів харчування для певних груп населення.

Міжнародна співпраця: Участь в міжнародних організаціях та партнерствах допомагає Україні обмінюватися досвідом, отримувати

підтримку та приймати участь у спільних ініціативах з питань продовольчої безпеки.[30]

Враховуючи ці аспекти, Україна продовжує працювати над вдосконаленням своєї системи продовольчої безпеки для забезпечення належного рівня доступності та якості харчів для свого населення.

Таблиця 1.4. надає детальний огляд ключових аспектів продовольчої безпеки в Україні. Україна, як один з найбільших світових виробників і експортерів зернових, відіграє важливу роль у глобальній системі продовольства.

Таблиця 1.4.

Основні аспекти продовольчої безпеки[31]

Аспект	Опис
Виробництво зернових	Україна є одним з провідних світових виробників і експортерів пшениці та кукурудзи, з великими площами родючих земель.
Глобальний вплив	Зміни у виробництві та експорті в Україні можуть істотно впливати на світові ціни на зернові, враховуючи її значний частку на світовому ринку.
Геополітичні виклики	Військові дії та політична нестабільність можуть призвести до затримок і перебоїв у поставках зернових, впливаючи на глобальну продовольчу безпеку.
Залежність імпортерів	Багато країн, особливо у Близькому Сході та Північній Африці, сильно залежать від імпорту зерна з України, що збільшує їх вразливість до змін у поставках.
Міжнародна співпраця	Співпраця між міжнародними організаціями, урядами та аграрним сектором необхідна для забезпечення стабільності поставок і мінімізації ризиків глобальних продовольчих криз.
Екологічні виклики	Зміни клімату та екологічні проблеми, такі як ерозія ґрунтів та забруднення, можуть негативно впливати на аграрне виробництво України.
Технологічний розвиток	Впровадження сучасних агротехнологій та інновацій може підвищити ефективність та стійкість сільського господарства України, зменшуючи ризики для продовольчої безпеки.
Внутрішня продовольча безпека	Забезпечення внутрішньої продовольчої безпеки України є критично важливим, з огляду на потреби населення та нестабільність міжнародних поставок.

Російська війна в Україні глибоко позначилася на міжнародній торгівлі продуктами харчування у той час, коли ланцюжок поставок вже був порушений через пандемію COVID-19. Якщо ціни на зернові повернуться до передвоєнного рівня, не слід забувати, що зерно вже було дорогим перед війною, і така ситуація загрожувала глобальній продовольчій безпеці у 2021

році. Крім того, у 2023 році глобальна продовольча криза все ще триває. Тут грають роль структурні фактори, такі як зріст внутрішнього попиту в Китаї, що призвело до того, що ця країна накопичила запаси і обмежила експорт добрив. Європейські країни безпосередньо постраждали від підвищення цін на зерно (на 20% після початку війни, внаслідок чого Глобальний продовольчий індекс ФАО досяг рекордного рівня у 2022 році). Крім того, війна підкреслила вразливість Африки і, тим більше, регіону Близького Сходу та Північної Африки (MENA) у цьому питанні. Справді, країни на південь від Сахари більш самодостатні і, отже, значно менше залежать від імпорту, ніж країни Близького Сходу та Північної Африки, де потреба у зерні настільки важлива, що Джессіка Барнс ввела концепцію основної безпеки для опису індивідуальних та національних стратегій з розвитку занепокоєння щодо наявності та якості основних продуктів харчування. [7]

Війна в Україні суттєво впливає на продовольчу безпеку на національному та глобальному рівнях. Без термінової підтримки українського агропродовольчого сектору гуманітарні потреби продовжуватимуть зростати, а стабільність глобальних ланцюжків створення вартості продуктів харчування залишиться під загрозою. У цьому контексті Продовольча та сільськогосподарська організація Об'єднаних Націй займає унікальну позицію в Україні для реалізації багатовимірної та інноваційної програми реагування для підтримки та відновлення агропродовольчих систем у масштабі. Спираючись на свій технічний досвід та досвід роботи в країнах, у 2023 році програма реагування Організації буде зосереджена на відновленні продовольчої безпеки та самозабезпеченості у прифронтових спільнотах (Напрямок 1); відновлення найважливіших сільськогосподарських виробництв та ланцюжків доданої вартості (Напрямок 2); та посилення координації та технічної підтримки функціонування найважливіших служб продовольчої системи (Напрямок 3).

Як конфлікт між двома великими сільськогосподарськими державами, російсько-українська війна має різні негативні соціально-економічні наслідки,

які зараз відчуються на міжнародному рівні і можуть погіршитися, зокрема, для глобальної продовольчої безпеки. Якщо війна поглибитися, продовольча криза погіршиться, що стане проблемою для багатьох країн, особливо тих, які покладаються на імпорт продовольства, наприклад, країн Близького Сходу та Північної Африки (MENA). У той же час війна прийшла в невдалий час для світових продовольчих ринків, оскільки ціни на продукти харчування вже були високими через збої в ланцюжках поставок, спричинені пандемією COVID-19, високим глобальним попитом та поганими врожайми в деяких країнах. Розуміння того, як спричинені конфліктами збої на світових ринках продовольства та добрив можуть вплинути на ціни та доступність, має вирішальне значення для розуміння загального впливу на глобальну продовольчу безпеку.

Україна має потенціал для:

1. Диверсифікації вирощування продукції: Розширення спектру вирощуваних культур, включаючи органічні та високоякісні продукти, може підвищити конкурентоспроможність та ринкові позиції.
2. Розвитку технологій вирощування: Впровадження сучасних агротехнологій, які зменшують втрати врожаю та підвищують якість продукції.
3. Стимулюванні українського внутрішнього ринку: Розвиток внутрішнього ринку та підвищення споживчого попиту на місцеві сільськогосподарські продукти може збалансувати експортну стратегію.
4. Розвитку виробництва органічної продукції: Сприяння та підтримка вирощування органічної продукції може стати ключовим напрямком для просування на міжнародному ринку.
5. Впровадженні екологічно чистих практик: Збереження та ефективне використання природних ресурсів сприятиме сталому розвитку сільськогосподарського сектора.
6. Розвитку та підтримці малого та середнього бізнесу: Забезпечення сприятливих умов для розвитку сільськогосподарських господарств

невеликої та середньої кількості може стати додатковим стимулом для економічного зростання країни [8].

Це лише деякі перспективи, які можуть сприяти подальшому розвитку та участі України в глобальній продовольчій безпеці.

Забезпечення глобальної продовольчої безпеки через розвиток сільського господарства України вимагає комплексу заходів:

1. Підвищення продуктивності та виробництва: Інвестування в новітні технології, сучасні методи обробки ґрунтів, генетично модифіковані культури та високоефективні сорти рослин для збільшення виробництва.
2. Модернізація інфраструктури: Розвиток і підтримка логістичної та транспортної інфраструктури для забезпечення швидкої та ефективної транспортування сільськогосподарської продукції.
3. Стимулювання переробки: Розвиток переробної галузі для доданої вартості сільськогосподарської продукції та зменшення втрат післязбирання.
4. Земельна реформа та кероване використання землі: Посилення власності на землю та підтримка управління аграрними ресурсами для ефективного використання земельних угідь.
5. Зменшення втрат продукції: Впровадження методів зменшення втрат через неправильне зберігання та транспортування, що може підвищити доступність продуктів харчування.
6. Сприяння сталому розвитку: Збільшення виробництва екологічно чистих продуктів, впровадження сталих агротехнологій для збереження ґрунтів та водних ресурсів.
7. Міжнародне співробітництво: Участь у міжнародних програмах з обміну досвідом та технологіями для підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва [9].

Ці заходи спрямовані на підвищення виробництва та покращення якості продуктів харчування в Україні, що сприятиме глобальній продовольчій

безпеці шляхом забезпечення стійкого та стабільного постачання харчових ресурсів на світовому ринку.

Висновки до першого розділу

Продовольча безпека є критично важливою для стабільності та розвитку суспільств по всьому світу. Це поняття, що охоплює не тільки доступність та достатність харчів, але й їх якість та здоров'я людей. Важливість розуміння та вирішення проблем продовольчої безпеки стає все більш очевидною в умовах глобалізації, зміни клімату та зростання населення.

Забезпечення продовольчої безпеки вимагає інтегрованого підходу, що включає поліпшення аграрних технологій, раціональне використання природних ресурсів, захист від природних катаклізмів, а також створення ефективних логістичних та розподільчих мереж. Важливу роль відіграє також міжнародна співпраця та підтримка країн, що розвиваються, у боротьбі з голодом та недоїданням.

Успішне вирішення проблеми продовольчої безпеки буде сприяти не тільки покращенню здоров'я та благополуччя населення, але й зміцненню економічної та соціальної стабільності на глобальному рівні. Це вкрай важливо для досягнення цілей сталого розвитку та побудови більш справедливого та процвітаючого світу.

Забезпечення продовольчої безпеки є складним завданням, яке вимагає інтегрованого підходу та співпраці всіх рівнів уряду, громадськості та міжнародних організацій. Європейський механізм готовності та реагування на кризи продовольчої безпеки (EFSCM) сприяє покращенню співпраці між державним і приватним секторами та оцінці ризиків у разі виникнення криз.

Ключові принципи запобігання та подолання продовольчих криз у ЄС, включаючи спільний підхід, горизонтальну координацію, моніторинг ринкових дисбалансів, максимально вільне пересування працівників харчового сектора та інформування зацікавлених сторін, є важливими для забезпечення стабільності продовольчої безпеки.

Ці заходи спрямовані на реагування на потенційні загрози глобальному постачанню продовольства та продовольчій безпеці, і вони допомагають

забезпечити доступність продовольства для всіх, навіть у випадках непередбачуваних ситуацій, таких як пандемія або політичні конфлікти.

Розвиток сільського господарства та продовольчої безпеки України в умовах російсько-українського конфлікту має важливе значення для глобальної продовольчої безпеки. Україна, як один із ключових гравців на світовому аграрному ринку, стоїть перед викликами, які включають геополітичну напруженість, військові дії, та політичні зміни. Ці фактори можуть спричинити перебої у поставках продовольства та загрожувати глобальній стабільності.

Розуміння того, як ці конфлікти впливають на світові ринки продовольства та добрив, а також як Україна може реагувати на них, має вирішальне значення для глобальної продовольчої безпеки. Україна має потенціал для розвитку сільського господарства та продовольчої безпеки шляхом диверсифікації вирощування продукції, впровадження сучасних агротехнологій, стимулювання внутрішнього ринку, розвитку виробництва органічної продукції та зменшення втрат продукції.

Міжнародна співпраця та підтримка таких ініціатив стають ключовими чинниками для стабільності поставок харчових ресурсів на світовому ринку в умовах невизначеності, що виникла внаслідок конфлікту та інших геополітичних чинників. Забезпечення глобальної продовольчої безпеки через розвиток сільського господарства України вимагає комплексу заходів, таких як підвищення продуктивності, модернізація інфраструктури, стимулювання переробки, земельна реформа, зменшення втрат та сприяння сталому розвитку.

Такий підхід сприятиме забезпеченню стійкого та стабільного постачання харчових ресурсів на світовому ринку та сприятиме підтримці глобальної продовольчої безпеки в умовах складних викликів та неспокійності в світі.

РОЗДІЛ 2. РОЗВИТОК АПК УКРАЇНИ ЯК ФАКТОР ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

2.1. Загальний стан світової продовольчої безпеки

Стан світової продовольчої безпеки у 2023 році викликає занепокоєння. Кількість людей, які переживають гостру продовольчу небезпеку і потребують термінової допомоги у харчуванні та підтримки способу життя, зростає. Понад чверть мільярда людей стикається з гострим голодом, що спричинено економічними потрясіннями та війною в Україні. У 2022 році близько 258 мільйонів людей у 58 країнах зіткнулися з гострою продовольчою небезпекою на рівнях кризи або гірше.

За даними ЮНІСЕФ, глобальний голод зберігається на високому рівні, при цьому понад 122 мільйони додаткових людей зіткнулися з голодом у світі з 2019 року через пандемію та повторювані погодні удари та конфлікти, включаючи війну в Україні. Приблизно 2,4 мільярда осіб, переважно жінки та жителі сільських районів, не мали постійного доступу до поживної, безпечної та достатньої їжі у 2022 році. Дитяче недоїдання залишається тривожно високим: у 2021 році 22,3% дітей (148,1 мільйона) мали затримку росту, 6,8% (45 мільйонів) страждали від недостатності харчування, а 5,6% (37 мільйонів) мали надмірну вагу.[24]

Конфлікти та відсутність безпеки, економічні потрясіння та екстремальні погодні умови є основними причинами гострої відсутності продовольчої безпеки. Вони взаємопов'язані та взаємно підсилюють один одного і продовжують підривати засоби до існування та знищувати життя у замкнутому колі. Ці чинники все частіше діють у глобальному масштабі, зі зміною клімату та послідовними економічними потрясіннями, зокрема пов'язаними із соціально-економічними наслідками пандемії COVID-19 і війни в Україні .

У 2022 році економічні потрясіння перевершили конфлікт як головну причину гострої продовольчої безпеки з точки зору кількості постраждалих країн/територій, причому конфлікти залишалися головною причиною для більшої кількості людей. Економічні шоки, включаючи вплив пандемії COVID-19 та наслідки війни в Україні, стали основною причиною гострої продовольчої небезпеки у 27 країнах, впливаючи на 83.9 мільйонів людей. Це значно більше, ніж у 2021 році, коли такі шоки вплинули на 30.2 мільйони людей у 21 країні. Війна в Україні спричинила значний вплив на глобальну продовольчу безпеку, порушивши сільськогосподарське виробництво та торгівлю в регіоні Чорного моря, що призвело до рекордного зростання цін на продовольство у першій половині 2022 року. [10]

Стан світової продовольчої безпеки в 2023 році відзначається низкою ключових проблем, особливо у регіонах, що зазнають впливу конфліктів та глобальних викликів. Однією з таких країн є Україна, де через війну близько 11 мільйонів людей залежать від продовольчої допомоги. Війна також негативно впливає на здатність України експортувати зерно, що важливо для продовольчої безпеки інших країн. Фінляндія надала додаткову підтримку Україні на суму 3 мільйони євро для підтримки українського експорту зерна та допомоги в розмінуванні земель для відновлення сільськогосподарського виробництва.

Економічна стійкість ринків праці в США, Європі та інших країнах з розвиненою економікою також відіграє важливу роль у світовій продовольчій безпеці. Зростання заробітної плати та рівня зайнятості сприяє стабільним витратам домогосподарств, що позитивно впливає на продовольчу безпеку.

Єврокомісія виділила 330 мільйонів євро для забезпечення продовольчої безпеки в Україні, що є важливим кроком для мінімізації наслідків війни на продовольчу систему країни і світові продовольчі ланцюги.

Україна також представила стратегії для досягнення глобальної продовольчої безпеки, акцентуючи увагу на необхідності забезпечення безпеки судноплавства в Чорному морі, розмінуванні морських шляхів, а

також на доступі країн-нетто-імпортерів до продуктів харчування через систему довгострокових контрактів і регіональних хабів.

В Україні також відмічаються проблеми, пов'язані з війною, такі як зменшення купівельної спроможності населення, зменшення обсягу посівних площ. Розвиток власного аграрного сектора визначається як основний напрям забезпечення продовольчої безпеки країни, що включає інвестиції в агропромисловість та переробну промисловість. Попри військовий конфлікт, в Україні спостерігається потенціал для інвестицій у агросектор через знижену вартість активів та можливість переходу на сучасні технологічні рейки. Це відкриває перспективи для підвищення продовольчої безпеки на внутрішньому рівні та зміцнення позицій країни на світовому аграрному ринку.[33]

В цілому, ситуація з продовольчою безпекою в 2023 році є комплексною, з великою кількістю викликів і проблем, особливо у регіонах, що зазнають конфліктів, таких як Україна. На глобальному рівні, продовольча безпека вимагає спільних зусиль міжнародної спільноти для забезпечення стабільного доступу до продовольства, особливо в умовах політичних та економічних змін.

Основними джерелами гострої продовольчої безпеки є інтегрована класифікація продовольчої безпеки (IPC) і Cadre Harmonisé (CH). [11]

Продовольча криза виникає, коли рівень гострої нестачі продовольства та недоїдання різко зростає на місцевому чи національному рівнях, що підвищує потребу в надзвичайній продовольчій допомозі. Продовольча криза зазвичай спричиняється шоком або комбінацією потрясінь, які впливають на один або кілька стовпів продовольчої безпеки: наявність їжі, доступ до їжі, використання їжі або стабільність їжі.

Integrated Food Security Phase Classification (далі - IPC/CH), що перекладається як Інтегрована класифікація фаз продовольчої безпеки, — це багатоагентна система, яка надає надійну, своєчасну інформацію про стан продовольчої безпеки та недоїдання. Вона допомагає урядам, гуманітарним організаціям та іншим відповідальним особам визначати рівні та причини

продовольчої незабезпеченості та недоїдання в кризових ситуаціях, сприяючи ефективному і цілеспрямованому прийняттю рішень.

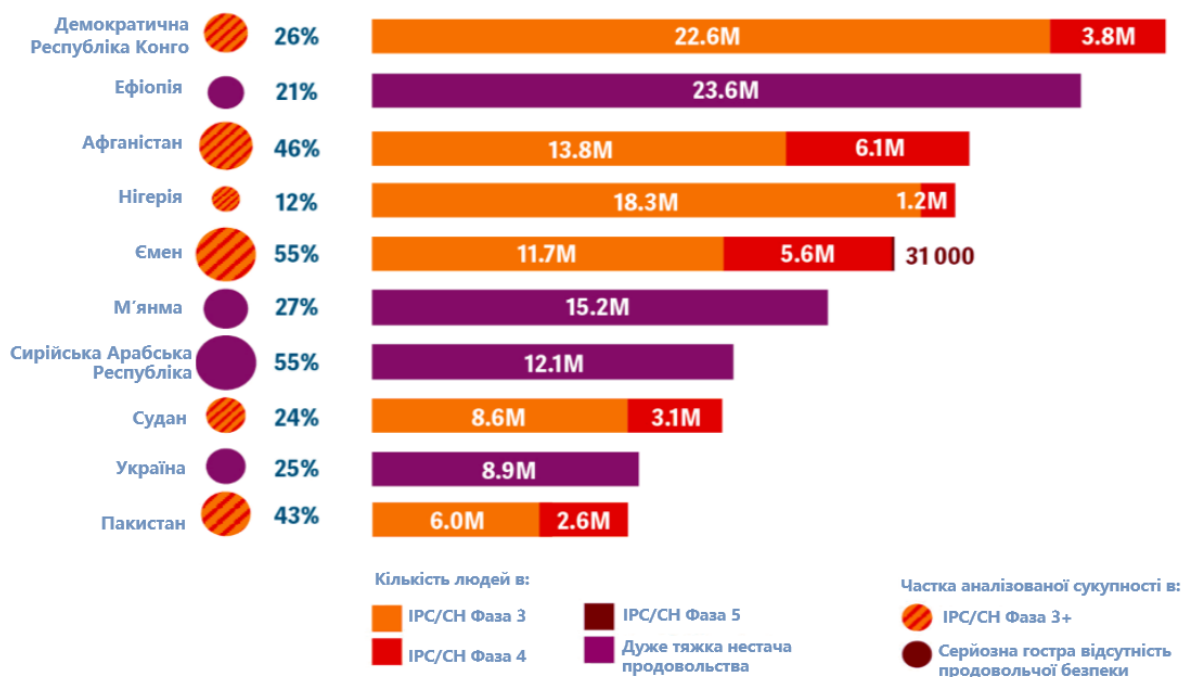
Таблиця 2.1.

Фази IPC/СН [10]

№	Назва	Опис
Фаза 1	Мінімальна	Домогосподарства можуть задовольнити основні харчові та непродовольчі потреби, не вдаючись до нетипових і нестійких стратегій доступу до їжі та доходу
Фаза 2	Стрес	Домогосподарства мають мінімально достатнє споживання їжі, але не можуть дозволити собі деякі основні непродовольчі витрати без участі в стратегіях подолання стресу
Фаза 3	Криза	Домогосподарства мають розрив у споживанні їжі з високим або вище звичайного гострого недоїдання АБО прискореним виснаженням засобів існування АБО вдаються до стратегій подолання кризи
Фаза 4	Аварійна ситуація	Домогосподарства мають великі розриви в споживанні їжі, що призводить до дуже високого рівня гострого недоїдання та надмірної смертності АБО стикаються з надзвичайною втратою засобів до існування АБО вдаються до стратегій подолання надзвичайних ситуацій
Фаза 5	Катастрофа/голод	Домогосподарства відчують надзвичайну нестачу їжі та/або інших основних потреб. Голод, смерть, злидні та надзвичайно критичні рівні гострого недоїдання є очевидними

З 58 країн із продовольчою кризою 42 були визначені як серйозні продовольчі кризи, оскільки вони мали понад 1 мільйон людей або 20 відсотків населення у фазі 3 IPC або вище або еквівалентно.

На рис.2.1. наведені дані про кількість людей у десяти країнах/територіях, які переживають гостру продовольчу небезпеку на різних рівнях за класифікацією IPC/СН у 2022 році, та відсоток аналізованого населення, що зіткнулося з продовольчою небезпекою.

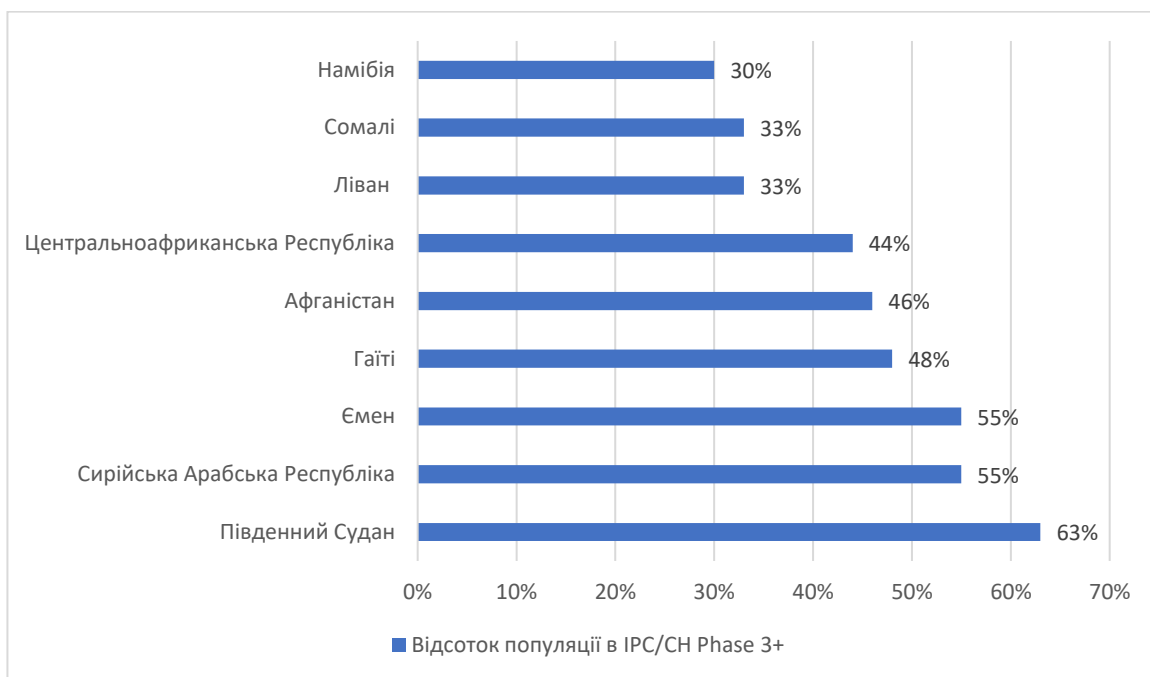

Рис.2.1. Статистика продовольчої незабезпеченості за фазами IPC/СН у різних країнах [7]

З цієї інфографіки можна зробити висновок, що в кожній із зазначених країн існує значний відок населення, який страждає від серйозної до екстремальної продовольчої незабезпеченості. Країни з найвищими відсотками населення, що знаходяться у критичних фазах голоду (фаза 3 і 4 IPC/СН), включають Афганістан, Ємен і Сирійську Арабську Республіку, що вказує на необхідність невідкладної гуманітарної допомоги та довгострокових стратегій для підвищення продовольчої безпеки. Висока кількість людей у фазі 4 в цих країнах вимагає негайного втручання для запобігання можливим випадкам голоду та смерті. Інфографіка також

підкреслює важливість моніторингу продовольчої безпеки, щоб гуманітарні організації могли реагувати ефективно і вчасно.

На рисунку.2.2. представлено відсоток населення в різних країнах, яке перебуває у фазі 3 або вище за класифікацією IPC/CH (Integrated Food Security Phase Classification – Інтегрована класифікація фаз продовольчої безпеки). Фаза 3 або вище означає, що населення зазнає серйозних проблем з продовольством, які можуть включати голод, дуже високі та аномальні рівні гострого недоїдання та втрату життя.

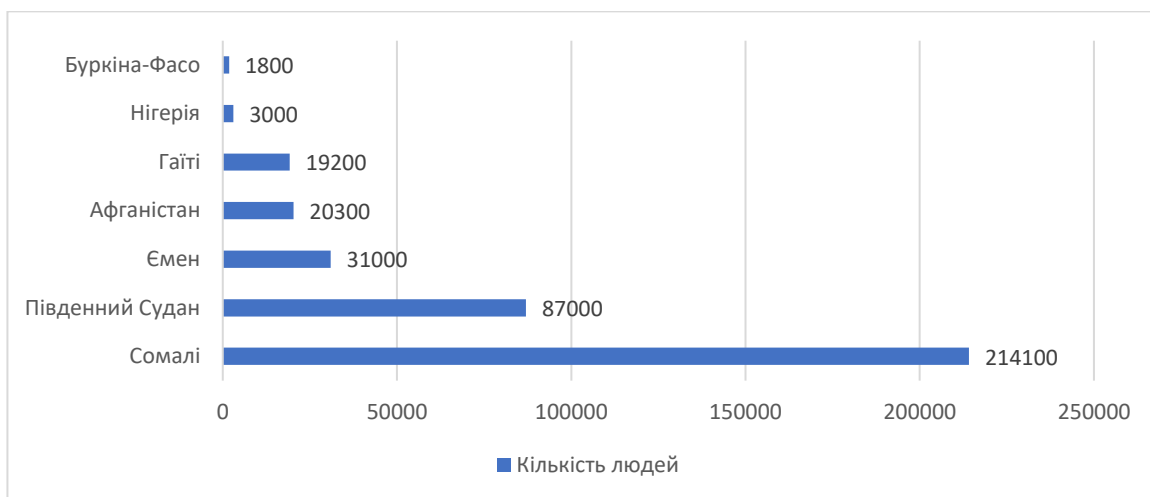

Рис.2.2. Продовольча криза з найвищою гостротою[22]

Значна частина населення у вказаних країнах зазнає гострої продовольчої незабезпеченості, що класифікується як фаза 3 або вище за IPC/CH, що вказує на серйозні рівні голоду та недоїдання. Південний Судан зі ставленням 63% виокремлюється як країна з найбільшим відсотком населення, що страждає від цих умов, тоді як Ємен і Сирійська Арабська Республіка також мають критичні рівні. Ліван, Сомалі, та Намібія мають трохи нижчі, але все ще високі відсотки. Ці дані вимагають міжнародної уваги та відповіді, оскільки вони відображають велику кількість людей, які потребують негайної гуманітарної допомоги та інвестицій у довгострокові рішення для продовольчої безпеки.

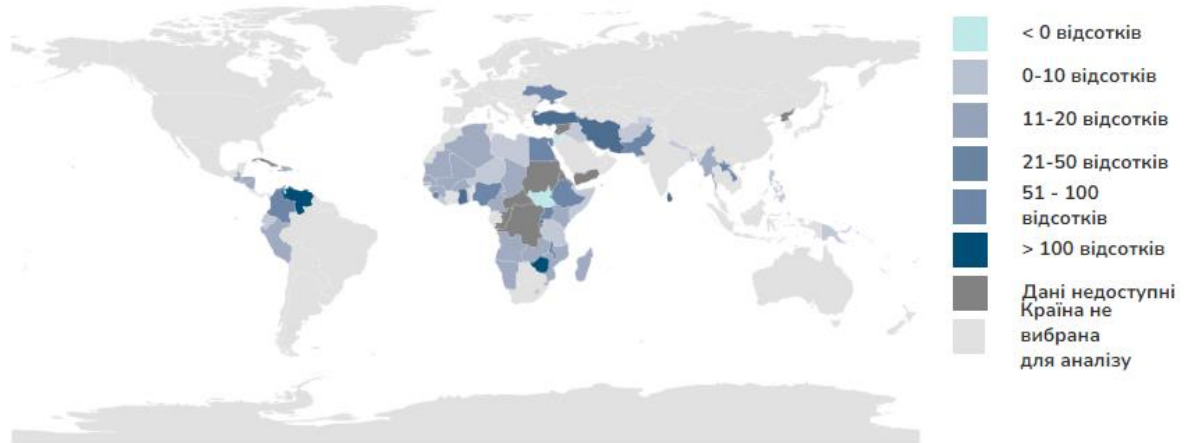
Люди в семи країнах зіткнулися з Катастрофою (IPC/СН Phase 5) у якийсь момент протягом 2022 року. Більше половини людей, які зіткнулися з цими умовами, були в Сомалі (57 відсотків), але ці екстремальні обставини також вплинули на населення Південного Судану, Ємену та Афганістану. , Гаїті (вперше в історії GRFC), Нігерії та Буркіна-Фасо(рис 2.3.).

Рис 2.3. Кількість людей, яким загрожує Катастрофа (IPC/СН Фаза 5) у 7 країнах у 2022 році[10]

Війна в Україні порушила сільськогосподарське виробництво та торгівлю в Чорноморському регіоні, сприяючи високим міжнародним цінам на продовольство в першій половині 2022 року. Хоча важко виміряти точний вплив війни на глобальну продовольчу безпеку, конфлікт продовжує впливати на продовольчу безпеку. опосередковано, особливо у значній частині країн/територій GRFC, які є залежними від імпорту продовольства країнами з низьким рівнем доходу, крихка економічна стійкість яких вже була підірвана пандемією COVID-19.

До кінця 2022 року ціни на продовольство зросли в усіх країнах/територіях GRFC , причому інфляція продовольства перевищила 10 відсотків у 38 із 58 країн/територій із продовольчою кризою. Майже всі країни, чії валюти втрачали вартість з аномально швидкою швидкістю у 2022 році, були країнами/територіями GRFC (рис.2.4.)

Рис.2.4. Зростання цін на основні продукти харчування, %, грудень 2021 року – грудень 2022 року в країнах/територіях GRFC[23]

За період з грудня 2021 року до грудня 2022 року світові ціни на основні продукти харчування зазнали значного зростання. Відповідно до індексу цін на продовольство ФАО, середній показник цього індексу в грудні 2022 року склав 133.7 пунктів, що на 23.1% вище, ніж у грудні 2020 року. Ціни на зернові культури досягли свого найвищого рівня з 2012 року, в середньому на 27.2% вище, ніж у 2020 році. Вартість кукурудзи зросла на 44.1%, пшениці - на 31.3%, в той час як ціни на рис знизилися на 4.0%.

Індекс цін на олії впав на 3.3% у грудні, але в цілому за 2021 рік досяг найвищого рівня за всю історію, збільшившись на 65.8% у порівнянні з 2020 роком. Індекс цін на цукор знизився на 3.1% у порівнянні з листопадом, але в цілому за 2021 рік зріс на 29.8% в порівнянні з попереднім роком.

Однак, незважаючи на зниження міжнародних цін на продукти харчування, ціни на внутрішніх ринках у багатьох країнах продовжують зростати, особливо в країнах з низьким та середнім рівнем доходу. В деяких країнах низького доходу інфляція цін на продукти харчування становила майже 30% у вересні-жовтні 2023 року. В середньому рівень інфляції цін на продукти харчування в країнах з низьким доходом склав близько 15%.

Ці дані підкреслюють серйозність ситуації з продовольчою безпекою у світі, особливо в контексті війни в Україні, високих енергетичних цін та умов погоди, таких як La Niña. Ці чинники продовжують впливати на світові ціни

на продовольство, призводячи до збільшення рівня продовольчої незахищеності у різних країнах.

Україна грає ключову роль у світовій продовольчій безпеці, особливо через свій значний внесок у світове зернове виробництво. До основних аспектів цієї ролі належать:[34]

Виробництво Зернових: Україна є одним із найбільших світових експортерів пшениці та кукурудзи. Країна відома як "хлібниця Європи" завдяки своїм родючим чорноземам, які є ідеальними для вирощування зернових.

Експорт: Значна частина українського зернового експорту йде до країн, які залежать від імпорту для задоволення своїх продовольчих потреб, включаючи країни Близького Сходу та Африки.

Вплив на Світові Ціни: Виробництво та експорт зернових Україною впливає на світові ціни. Будь-які перешкоди у виробництві чи логістиці можуть призвести до зростання цін на продовольство.

Геополітичні й Воєнні Конфлікти: Конфлікти, як то російська агресія проти України, мають значний вплив на українське зернове виробництво та експорт, створюючи ризики для глобальної продовольчої безпеки. Блокада українських портів, руйнування інфраструктури та втрата земель внаслідок військових дій мають серйозні наслідки.

Зміна Клімату: Зміна клімату також впливає на українське землеробство, створюючи додаткові виклики для виробництва зернових, що може мати глобальні наслідки.

Україна є ключовим гравцем у світовій продовольчій системі, і стабільність її виробництва та експорту має важливе значення для продовольчої безпеки багатьох країн.[35]

2.2 Потенційні можливості для забезпечення продовольчої безпеки у світі через український АПК

Розглядаючи потенціал українського агропромислового комплексу (АПК) в контексті забезпечення продовольчої безпеки на світовому рівні, важливо зосередитися на трьох основних напрямках: зернові культури, органічне виробництво та тваринництво.

Зернові культури:

Україна займає провідні позиції в світовому виробництві та експорті зернових, особливо пшениці та кукурудзи. Завдяки родючим чорноземам, країна має значний аграрний потенціал. Важливо зазначити, що урожайність зернових в Україні продовжує зростати завдяки впровадженню сучасних технологій та методів обробітку землі, таких як точне землеробство та використання якісних насіннєвих матеріалів. Це не тільки підвищує внутрішню продовольчу безпеку, але й забезпечує значний експортний потенціал.[36]

У 2023 році площа посіву зимових культур в Україні склала близько 4.1 мільйона гектарів під озимою пшеницею в районах, що контролюються урядом. Для порівняння, у 2021 році, до початку війни, площа під озимою пшеницею в усій країні становила близько 6.1 мільйона гектарів. Щодо ярих культур 2023 року, які переважно склалися з кукурудзи та соняшника, то їх площа в районах під урядовим контролем оцінюється трохи вище 5.6 мільйона гектарів, що на 5% менше порівняно з попереднім роком. Зокрема, кукурудзу в 2023 році було посіяно на площі близько 4 мільйонів гектарів порівняно з 4.2 мільйонами гектарів у 2022 році.

Урожай зимових зернових культур 2023 року, переважно пшениці, ще триває і буде завершений до серпня. Через меншу площу посівів урожай пшениці у 2023 році в районах під урядовим контролем оцінюється у 18.5 мільйонів тонн, що на 8% менше порівняно з урожаєм 2022 року, який уже був вплинутий війною. Прогнозується, що загальний урожай зернових культур в 2023 році, включаючи зимові та ярі культури, складе 47.8 мільйонів тонн, що приблизно на 12% менше порівняно з урожаєм 2022 року.

Рис 2.5. показує динаміку виробництва пшениці та кукурудзи в Україні протягом останніх років, що демонструє її стабільний внесок у світовий продовольчий ринок, незважаючи на виклики, зокрема воєнний конфлікт.

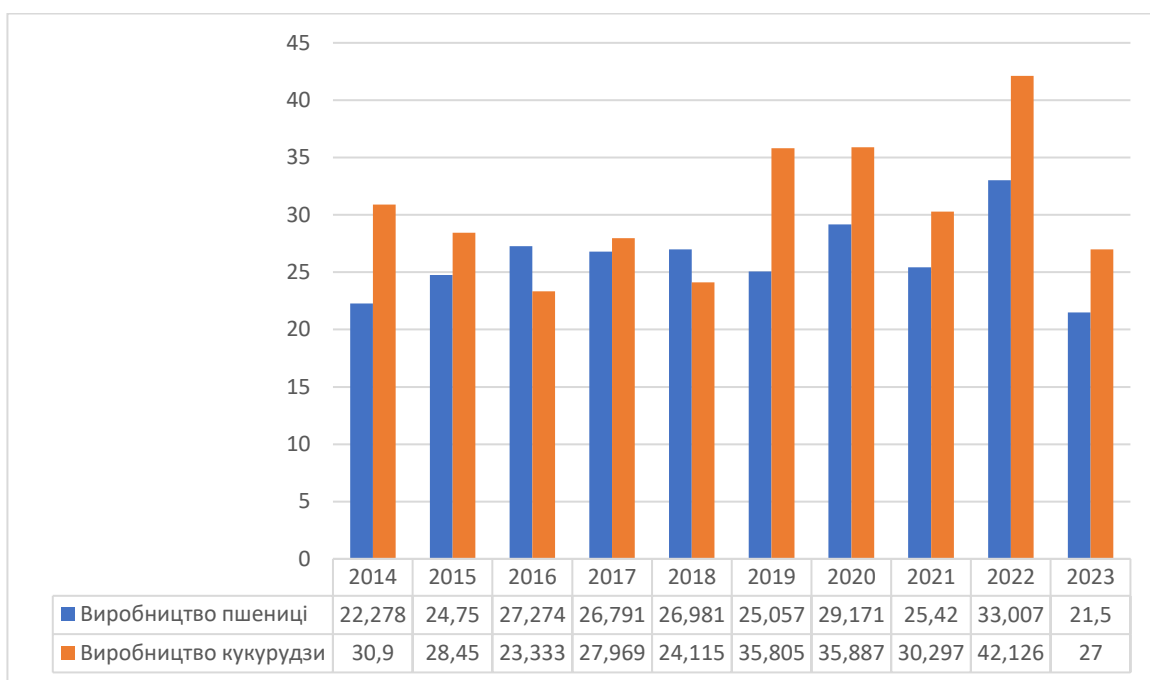

Рис.2.5. Динаміка виробництва пшениці та кукурудзи[12]

Ці дані підтверджують важливу роль України у світовому виробництві зернових, особливо пшениці та кукурудзи, що є ключовими для продовольчої безпеки на глобальному рівні

У 2023 році експорт зернових з України досяг 49 мільйонів тонн, включаючи 29.5 мільйонів тонн кукурудзи, 16.8 мільйонів тонн пшениці та 2.7 мільйонів тонн ячменю. З цієї кількості через призначені порти Чорного моря під Ініціативою зернового коридору Чорного моря (BSGI) було експортовано 16.8 мільйонів тонн кукурудзи, 8.9 мільйонів тонн пшениці та 1.3 мільйонів тонн ячменю[21]

Органічне виробництво:

Останніми роками спостерігається стрімкий розвиток органічного сільського господарства в Україні. Збільшення площ під органічними культурами, впровадження стандартів сертифікації, та зростаючий попит на органічну продукцію на світових ринках відкривають нові можливості для українських виробників. Органічне виробництво не лише сприяє здоров'ю

споживачів та збереженню навколишнього середовища, але й може стати додатковим джерелом доходу для фермерів.

За даними Європейської комісії (2019), Україна є найбільшим постачальником органічних продуктів до ЄС і другим у світі. Переважна більшість органічних зернових, наприклад, імпортується з України (32% пшениці, 77% інших зернових). Це великий виробник органічних олійних культур і виробник макухи. Війна посилює тиск на фермерів по всій Європі, які постраждали від різкого зростання цін на добрива, корми та паливо.

Війна в Україні спричинила значні перешкоди в ланцюжках постачання, порушивши доступ до українського органічного експорту та викликавши загрози енергетичній безпеці та поставкам добрив. Це спонукало ЄС до розробки невідкладних заходів у відповідь на загрози продовольчій безпеці.

Європейська Комісія провела надзвичайну зустріч з міністрами сільського господарства ЄС для перегляду ключових цілей їх стратегій "Від Ферми до Виделки" та Біорізноманіття. Це підкреслює важливість органічного сектору в контексті забезпечення продовольчої безпеки та сталого розвитку сільського господарства. [8]

Тваринництво:

Українське тваринництво включає вирощування великої рогатої худоби, свиней, птахів, а також виробництво молока та яєць. Цей сектор сприяє диверсифікації агропромислового комплексу та забезпечує значну частку внутрішнього споживання продуктів харчування.

Сектор стикається з викликами, такими як потреба у модернізації технологій, покращення умов утримання тварин та підвищення продуктивності. Є значний потенціал для збільшення ефективності через впровадження новітніх технологій та практик управління, а також через поліпшення генетики тварин.

Україна має можливість збільшити експорт тваринницької продукції, особливо у секторах м'яса та молочних продуктів. Розвиток експортної інфраструктури та відповідність міжнародним стандартам якості можуть

відігравати ключову роль у розширенні міжнародного присутності українського тваринництва.[37]

Сильний тваринницький сектор може значно підвищити рівень продовольчої безпеки України, а також внести вклад у світовий продовольчий ринок через експорт. Забезпечення стабільного та якісного виробництва є ключовим для задоволення внутрішніх та зовнішніх потреб.

Разом, ці три напрямки демонструють, що український аграрний сектор має значний потенціал для підтримки та поліпшення продовольчої безпеки не тільки в межах країни, але й на міжнародному рівні. Впровадження інновацій, підтримка органічного виробництва та модернізація тваринництва є ключовими факторами для подальшого розвитку та успіху українського АПК.

У 2023 році Україна збільшила експорт аграрної продукції на 7% у порівнянні з 2022 роком, досягнувши 22,9 мільярдів доларів. З цієї суми, експорт зернових культур склав майже 8 мільярдів доларів. Станом на 25 грудня, обсяг експорту зернових склав 43 мільйони тонн, у порівнянні з 37 мільйонами тонн за аналогічний період минулого року. Після припинення Ініціативи зернового коридору Чорного моря Україна самостійно відновила експорт через морський зерновий коридор, і за цей період було експортовано близько 9 мільйонів тонн аграрної продукції.

Війна в Україні викликала не тільки значні втрати у поставках основних зернових культур та їстівних олій у різні частини світу, але й істотне скорочення виробництва інших продуктів, які залежать від них, таких як птиця та свинина. Україна, яка часто називається "хлібною кошиком світу", є одним з найбільших у світі виробників ячменю, кукурудзи, пшениці та соняшникової олії. Конфлікт вплинув як на аграрне виробництво, так і на експорт цих основних культур, що призвело до дефіциту поставок та різкого зростання цін на продовольство у всьому світі.[55]

Залежність від України різниться в різних регіонах світу. Війна сильно вплинула на Південну Європу, де втрати більше ніж на 10% зазнали 19 з 125 продуктів. Західна Азія та Північна Африка втратили більше ніж 10% на 15 та

11 продуктів відповідно. Натомість Північна Америка та Австралія зазнали найменшого впливу. Дослідження підкреслює багаторівневу природу торгових та виробничих мереж. Шок, викликаний скороченням української кормової кукурудзи, вплинув на доступність свинини та птиці в Європі, Північній Африці та Західній Азії.

У 2022 році економіка України зазнала різкого спаду на 29.1% через повномасштабне вторгнення Росії, що сталося на тлі вже існуючих викликів, таких як пандемія COVID-19 і тривалі конфлікти (рис.2.6). Цей спад призвів до найбільшого економічного падіння за час незалежності України, що зумовлено, зокрема, обмеженим доступом до Чорноморських портів і суттєвими труднощами в інфраструктурній галузі. До війни Україна постачала десяту частину пшениці та половину соняшникової олії, які продавались на світових ринках, але її відправлення зернових і олійних культур через Чорне море у березні знизилося до нуля.[39]

Однак, попри величезні втрати та виклики, економіка України показала знаки відновлення у 2023 році. За даними Державної служби статистики України, реальний ВВП України зріс на 9.3% у третьому кварталі 2023 року порівняно з тим же періодом попереднього року. Сезонно скоригований ВВП зріс на 0.7% у третьому кварталі порівняно з другим кварталом.

Світовий банк прогнозує, що економіка України зросте на 3.5% у 2023 році, завдяки підтримці донорів, стабільнішому постачанню електроенергії, збільшенню державних витрат, кращому врожаю та перенаправленню деяких експортних потоків через західні кордони країни. Незважаючи на війну, українці продовжують відвідувати школи, утримувати бізнес і надавати критично важливі медичні послуги.

Протягом останніх двох років спостерігалось значне зменшення ресурсної бази і ускладнення умов для господарської діяльності. За даними 2022 року в порівнянні з 2021 роком, площа земельних ділянок, які використовуються аграрними підприємствами, зменшилася на 16,3%, кількість основних працівників скоротилася на 13,4%. Також відзначається

значний зворотний рух в обсягах валової продукції підприємств, що зменшилася на 28%, і зниження рівня ефективності, виявлене у скороченні чистого прибутку на 64% та зниженні рентабельності до 14%.(табл.2.2)

Таблиця 2.2.

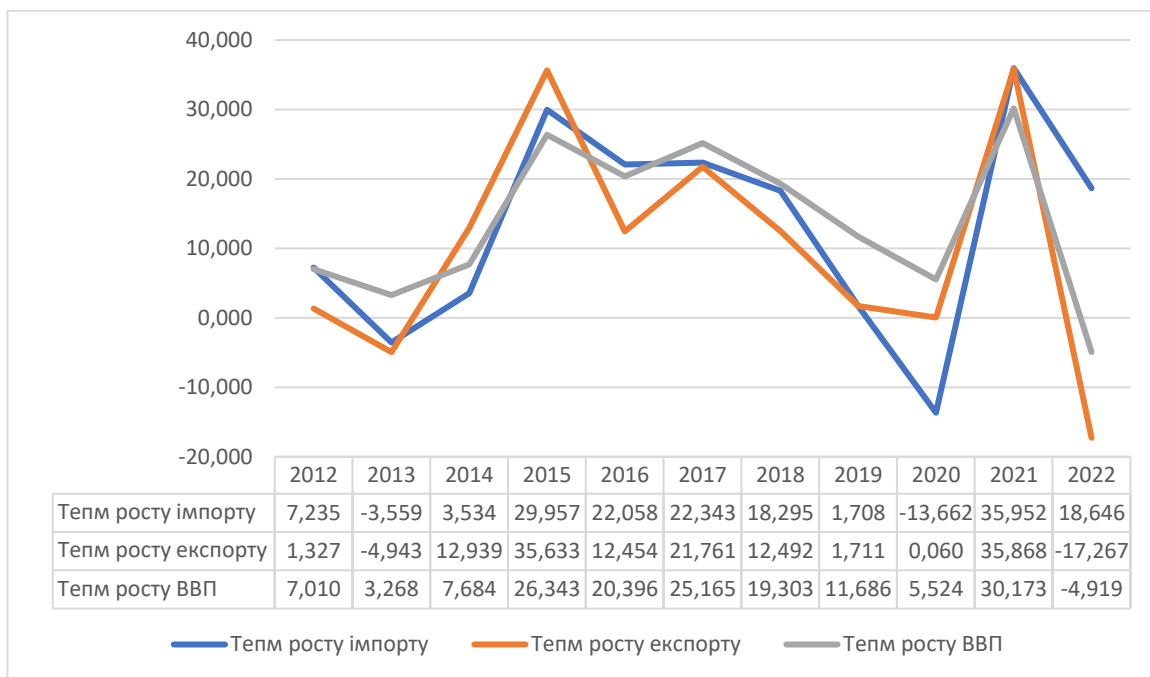
Ресурсний потенціал, результативність та ефективність функціонування сільгосп підприємств України

Показники	2010	2015	2020	2021	2022
Кількість сільськогосподарських підприємств, тис. од	49,1	44,9	47,8	46,1	31,7
Темп зростання, %	x	91,5	106,4	96,5	68,9
Площа сільськогосподарських угідь, що була у власності і користуванні, млн га	20,6	20,7	20,3	20,8	17,4
Темп зростання, %	x	100,5	98,1	102,5	83,7
Площа землекористування на 1 підприємство, тис. га	419,9	461,1	425,1	451,5	548,2
Темп зростання, %	x	109,8	92,2	106,2	121,4
Валова продукція сільськогосподарських підприємств, у постійних цінах 2016 року, млрд грн	256,8	367,7	395,7	484,1	348,4
Темп зростання, %	x	143,2	107,6	122,3	72
На 1 підприємство, млн грн	5,2	8,2	8,3	10,5	11
Темп зростання, %	x	156,5	101,2	126,8	104,4
На 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн	12,5	17,8	19,5	23,3	20
Темп зростання, %	x	142,5	109,7	11,4	86
Кількість найманих працівників, тис. осіб	647,3	502,7	451,4	448,4	388,5
Темп зростання, %	x	77,7	89,8	99,3	86,6
Чистий прибуток сільгосп підприємств, млрд грн	17,3	101,9	81,5	237,6	85,9
Темп зростання, %	x	590,7	80	291,5	36,1
Рівень рентабельності всієї діяльності, %	17,5	30,4	14	37,8	14,1
Чистий прибуток на 1 га с/г угідь, тис. грн	0,8	4,9	4	11,4	4,9
Темп зростання, %	x	587,7	81,6	284,5	43,2

Аналізуючи цю таблицю ми бачимо, що виробничі потужності України 2022 року, у порівнянні з 2010 роком, мають темп до спаду. Перш за все це викликано вторгнення Російської Федерації та окупації значної кількості територій, бо ми бачимо велике зменшення площі сільськогосподарських

угідь та кількості сільськогосподарських підприємств. Але є позитивні ноти, такі як зростання продуктивності, ефективності підприємств, а збільшення середньої площі землекористування на підприємство може свідчити про концентрацію земельних ресурсів. Однак, зниження рентабельності та вплив війни в 2022 році ставлять перед сільськогосподарським сектором України великі виклики та як наслідок зменшення виробничих потужностей України та логістичні перешкоди призвели до збільшення цін на продовольство та дефіциту продуктів харчування на світовому ринку.

Враховуючи поточну ситуацію, Україна має величезні потреби в інвестиціях для термінових ремонтів, особливо у сферах енергетики, транспорту, житлового будівництва, освіти та охорони здоров'я, щоб забезпечити надання послуг. Світовий банк оцінює вартість відновлення та реконструкції на наступні 10 років у \$411 мільярдів.

Рис.2.6. Динаміка розвитку економіки України

Темп росту імпорту показує зміну обсягів імпорту в Україну. З графіку видно, що імпорт мав тенденцію до зростання до 2014 року, потім різке падіння у 2015 році (що може бути пов'язано з економічними наслідками конфлікту на сході України та анексії Криму Росією), після чого

спостерігалось відновлення і знову зростання до 2021 року, з подальшим падінням у 2022 році через повномасштабне вторгнення Російської Федерації.

Темп росту експорту показує зміну обсягів експорту з України. Експорт показує менш виражені коливання, ніж імпорт, зі значним піком у 2014 році, потім відносно стабільним періодом, і різким зростанням у 2021 році, за яким прослідувало падіння у 2022 році.

Темп росту ВВП відображає зміну валового внутрішнього продукту України. Цей показник також відчув падіння у 2015 році, після чого мав місце період відновлення і зростання, особливо в 2019 році, і потім знову спад у 2022 році.

Графік свідчить про значні економічні коливання в Україні за останнє десятиліття, зокрема глибокий економічний спад у 2015 році і різкі зміни у 2021-2022 роках, які можуть бути пов'язані з глобальними економічними викликами або регіональною політичною нестабільністю. Значення за 2022 рік можуть відображати вплив війни, яка почалася з повномасштабного вторгнення Росії в Україну.

Для встановлення зв'язку між змінами темпів приросту основних економічних показників та зміною показника Індексу глобальної продовольчої безпеки (далі - GFSI) України було проведено кореляційно-регресійний аналіз. На основі кореляційного аналізу встановлено характер зв'язків та їх тісноту між темпами приросту обсягів ВВП, експорту та імпорту та показником України у рейтингу GFSI у період 2012 – 2022 років(табл.2.3.).

Таблиця 2.3.

Результати кореляційного аналізу залежності темпів росту основних зовнішньоекономічних показників від Індекс GFSI

	<i>Темп росту імпорту</i>	<i>Темп росту експорту</i>	<i>Темп росту ВВП</i>	<i>Індекс</i>
Темп росту імпорту	1			
Темп росту експорту	0,665062731	1		
Темп росту ВВП	0,708418142	0,93708221	1	
Індекс GFSI	0,33808219	0,37943331	0,26435	1

Найбільший вплив Індекс GFSI має на темпи приросту обсягів експорту (0,379 - зв'язок прямий та не сильно тісний). На темпи приросту імпорту ставка має менший вплив – 0,338 зв'язок прямий. З показниками темпу росту ВВП зв'язок найменший – 0,264. У всіх трьох випадках зв'язок є прямим – при збільшенні темпів приросту показників також зростає показник Індексу GFSI.

Згідно результатам кореляційного аналізу, для проведення регресійного аналізу доцільно буде перевіряти зв'язок між Індексом GFSI та показником приросту експорту. Для регресійного аналізу використовувалось лінійне рівняння регресії та отримані результати наведені у додатку А.

Регресійний аналіз припускає розрахунок та виведення інших даних. Регресійна статистика допомагає з'ясувати рівень, що пояснює залежність між вивчаємими параметрами. Для нашої моделі цей рівень, або R^2 , або коефіцієнт детермінації, дорівнює 14,39 %, що є низьким рівнем, але найвищим з можливих показників.

Рівнянням регресії є: $y=58,616-0,096*x$, де x - Індекс глобальної продовольчої безпеки, а y - Обсяг експорту, можна зробити такі висновки:

- Існує обернено пропорційний зв'язок між цими двома показниками. Це означає, що з підвищенням Індексу глобальної продовольчої безпеки, обсяг експорту зменшується.
- Коли Індекс глобальної продовольчої безпеки дорівнює 0, передбачуваний обсяг експорту становить приблизно 58.616
- На кожен пункт збільшення в Індексі глобальної продовольчої безпеки, обсяг експорту зменшується на 0.096 одиниць.

Роблячи висновок з даної розрахованої моделі, можна сказати, що показник має додатний вплив на результативне значення, що означає, що при темпів приросту показників також зростає показник Індексу GFSI. Глобальний індекс продовольчої безпеки (GFSI) України має значний вплив на економічні показники країни, зокрема на темпи зростання експорту та імпорту, у період з

2012 по 2022 рік. Найсильніший вплив GFSI спостерігається на темпи зростання експорту, що вказує на тісний зв'язок між поліпшенням продовольчої безпеки та покращенням експортних показників. Це підкреслює важливість зосередження зусиль на покращенні продовольчої безпеки як ключового фактору економічного розвитку та стабільності України.

Актуальна економічна ситуація в Україні підтверджує важливість аналізу, представленого у вище. Згідно з останніми даними, економіка України продемонструвала здатність до зростання навіть у складних умовах. Зокрема, передбачається, що ВВП України в 2023 році зросте на 3,5% після скорочення майже на 30% у 2022 році, завдяки підтримці донорів, стабільнішому електропостачанню, збільшенню державних витрат, кращому врожаю та перенаправленню деяких експортних потоків через західні кордони країни.

Однак, економіка пережила значне падіння на 10,5% у першому кварталі 2023 року порівняно з аналогічним періодом минулого року, що свідчить про серйозні виклики, з якими країна зіткнулася.

Національний банк України також прогнозує поліпшення економічного відновлення після зниження ризиків безпеки, з проєкцією зростання ВВП на 3,5% у 2024 році та 6,8% у 2025 році. Це буде сприяно відновленням експортної логістики в Чорному морі, покращенням бізнес- та споживацьких настроїв та експансивною фіскальною політикою.

Ці дані підкреслюють зв'язок між зовнішньоекономічною діяльністю, зокрема експортом, і загальною економічною стабільністю країни, що відповідає основним висновкам вашого аналізу.

Аналіз потенційних можливостей для забезпечення продовольчої безпеки у світі через український агропромисловий комплекс (АПК) може бути розглянутий в рамках кількох ключових аспектів:

I. Експорт та глобальні ланцюги постачання:

1. Експорт продуктів харчування: Україна може збільшити свою роль у світовому експорті харчових продуктів,

розширюючи асортимент та поліпшуючи якість своєї продукції.

2. Участь у глобальних ланцюгах постачання: Співпраця з міжнародними компаніями та участь у глобальних ланцюгах постачання можуть допомогти збільшити обсяг експорту та забезпечити стабільний доступ до світового ринку.

II. Технології та інновації:

1. Впровадження новітніх технологій: Застосування передових агротехнологій, водночас із збереженням екологічності, може підняти продуктивність та конкурентоспроможність українського сільського господарства.
2. Дослідження та розвиток: Інвестування у дослідження нових сортів рослин, методів вирощування та обробки може покращити виробництво та якість продуктів.

III. Сталість екосистем:

1. Стале використання ґрунтів: Раціональне використання земельних ресурсів та збереження біорізноманіття сприяє сталості сільського господарства та забезпеченню продовольчої безпеки.
2. Органічне виробництво: Розвиток органічного сільського господарства може відповісти на попит споживачів на екологічно чисті продукти.

IV. Управління ризиками та кризами:

1. Страхування та ризик-менеджмент: Розвиток системи страхування для сільських господарств допоможе зменшити втрати у разі природних катастроф чи інших криз.
2. Глобальні стандарти безпеки продуктів: Дотримання міжнародних стандартів безпеки продуктів є важливим аспектом для збереження репутації та забезпечення безпеки споживання продуктів.

V. Food security:

1. Забезпечення доступу до продуктів харчування: Розширення програм соціальної підтримки та підвищення доходів населення може збільшити доступ до продуктів харчування.
2. Зменшення втрат продуктів: Розробка та впровадження технологій та інфраструктури для зменшення втрат та відходів продуктів. [13]

Україна може використовувати свій потенціал для забезпечення світової продовольчої безпеки через розвиток та модернізацію свого АПК, а також активну участь у міжнародних ініціативах та глобальних ланцюгах постачання. Важливо також враховувати екологічні та соціальні аспекти для сталого розвитку та забезпечення продовольчої безпеки у великому масштабі.

2.3. Завдання для забезпечення продовольчої безпеки в світі та в Україні.

Продовольча безпека є одним з найважливіших глобальних викликів сучасності. Вона передбачає не лише достатність продовольства, але й його доступність, використання та стабільність постачання. Різноманітні фактори, такі як зміни клімату, глобальні економічні тенденції, та політичні рішення, суттєво впливають на продовольчу безпеку. Важливість цього питання визнана на міжнародному рівні, зокрема у Цілях сталого розвитку ООН.

Таблиця 2.4. визначає ключові завдання, які необхідно вирішити для забезпечення продовольчої безпеки на глобальному рівні. Ці завдання охоплюють широкий спектр дій, від економічних та торговельних стратегій до екологічних та освітніх ініціатив. Виконання цих завдань вимагає спільних зусиль урядів, міжнародних організацій, приватного сектору, та громадянського суспільства.[14]

**Ключові завдання для забезпечення продовольчої безпеки на
глобальному рівні**

№	Завдання	Опис	Аспект
1	Стабілізація цін на продовольство	Розробка механізмів для зменшення волатильності цін, щоб запобігти продовольчим кризам.	Це критично для запобігання кризам, особливо у вразливих регіонах.
2	Підтримка міжнародної торгівлі	Забезпечення вільного доступу до міжнародних ринків, особливо для розвиваючихся країн.	Вільний доступ до міжнародних ринків є ключовим для розвитку економік, особливо у країнах, що розвиваються.
3	Інвестиції в сільське господарство	Збільшення інвестицій у технології та інфраструктуру сільського господарства для підвищення продуктивності.	Модернізація технологій та інфраструктури є важливою для збільшення продуктивності.
4	Боротьба зі зміною клімату	Розробка та впровадження заходів для зменшення впливу зміни клімату на агросектор та адаптація до кліматичних змін.	Адаптація та мінімізація впливу на агросектор є необхідною для стабільного майбутнього.
5	Зниження витрат і відходів продовольства	Вдосконалення методів зберігання та транспортування продуктів, а також освіта населення щодо зниження відходів.	Ефективне управління ресурсами та освіта населення можуть значно зменшити втрати.
6	Покращення харчування та дієти	Промоція здорових харчових звичок і доступу до високоякісних продуктів харчування.	Промоція здорового способу життя та доступу до якісних продуктів має велике значення для громадського здоров'я.
7	Підтримка малого та середнього агробізнесу	Забезпечення підтримки малих фермерів та середніх агропідприємств, які є важливими для продовольчої безпеки.	Малі фермери часто є основою продовольчої безпеки, тому їх підтримка є критичною.
8	Формування політики та регуляції	Розробка та впровадження політик, що сприяють стабільності та стійкості продовольчих систем.	Ефективне управління та політична підтримка є ключовими для стабільності продовольчих систем.
9	Освіта та підвищення обізнаності	Надання освіти та інформації населенню про важливість продовольчої безпеки та сталих практик у сільському господарстві.	Інформування населення про важливість продовольчої безпеки та сталих практик є важливим для довгострокової стійкості.
10	Міжнародна співпраця та партнерство	Зміцнення міжнародного партнерства та співпраці між країнами для вирішення продовольчих проблем на глобальному рівні.	Співробітництво на міжнародному рівні є необхідним для розробки і впровадження ефективних рішень глобальних продовольчих проблем.

У цілому, ці завдання підкреслюють важливість інтегрованого підходу, який враховує економічні, екологічні та соціальні фактори для досягнення стійкої продовольчої безпеки на глобальному рівні.

24 лютого 2022 року Росія почала широкомасштабне вторгнення в Україну, що стало початком найбільшого військового конфлікту в Європі з часів Другої світової війни. Війна завдала значної шкоди економіці України, яка скоротилася майже на 30% у 2022 році.

Сільське господарство становило понад 10% загального ВВП і майже 15% зайнятих в Україні до війни, але виробництво і торгівля відтоді значно впали. Вплив на сектор включає, серед іншого, пошкодження інфраструктури та матеріалів, нестачу робочої сили, втрату продуктивних земель, пряму втрату виробництва, дефіцит і високу вартість сільськогосподарських ресурсів, а також скорочення експортних можливостей.[40]

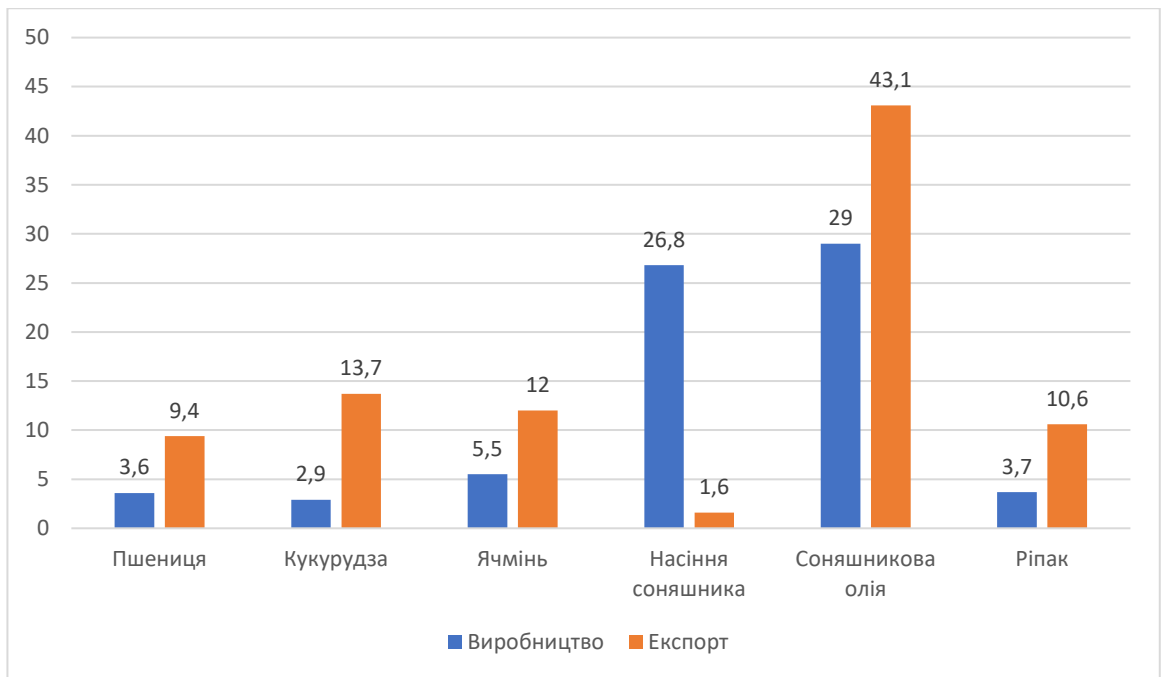
Понад 6,6 мільярдів доларів США у сільському господарстві та земельних ресурсах було пошкоджено або втрачено (Київська школа економіки, 2023) . Це включає в себе сільськогосподарську техніку та обладнання на фермах, а також інфраструктуру, таку як елеватори та зерносховища. Більш детальні оцінки станом на вересень 2022 року свідчать про те, що було знищено 6,5 мільйона тонн сховищ, а ще 2,9 мільйона тонн було частково пошкоджено.

Сільське господарство втратило до 15% робочої сили , оскільки багато колишніх працівників сільського господарства зараз служать в українській армії. Землекористування також знаходиться під загрозою, оскільки сільськогосподарські угіддя стали частиною бойових дій, підданих артилерійським ударам і мінам, які роблять завдання посіву та збирання врожаю потенційно небезпечними для життя. Це торкається господарств не лише в районах, наближених до зони бойових дій, а й у значній частині країни. Оцінки постраждалої території дуже відрізняються, коливаючись від трохи більше ніж 1% сільськогосподарських угідь України до 30% території країни, включно з кількома регіонами, які сильно залежать від сільського

господарства, а інші оцінки є проміжними. Високі концентрації токсинів у боеприпасах і паливі становлять додаткову загрозу для сільськогосподарських угідь. Щонайменше 10,5 мільйонів гектарів сільськогосподарських угідь в Україні можуть бути деградовані, що еквівалентно чверті сільськогосподарських угідь.[41]

Економічні збитки сільського господарства виходять за межі знищеного чи пошкодженого майна та, за оцінками, перевищили 34 мільярди доларів США станом на жовтень 2022 року, що відповідало б одній шостій ВВП країни у 2021 році. Втрати включають наслідки скорочення виробництва сільськогосподарських культур у 2022 році (понад 11 мільярдів доларів США), очікуване скорочення виробництва озимих культур 2023 року (3 мільярди доларів США), втрати худоби, витрати на виробництво (зокрема на дизельне паливо та добрива близько 1 мільярда доларів США) та зниження цін на продукцію через збої в логістиці та експортних потужностях (понад 18 млрд дол. США).

До війни Україна була важливим виробником та експортером сільськогосподарської продукції, зокрема зерна та рослинної олії.[3] За п'ять передвоєнних років Україна виробила 4% світового виробництва пшениці, 3% кукурудзи та 6% ячменю. Проте частки України у світовому експорті були кратними 9%, 14% та 12% відповідно (рис. 2.7.), що помістило країну до п'ятірки найбільших експортерів цих товарів. Важливість країни була ще вищою в деяких олійних культурах, виробництво насіння соняшнику перевищило 25% від загального світового виробництва. Україна була найбільшим у світі експортером соняшникової олії, надаючи 43% світового експорту соняшникової олії. Завдяки дуже хорошему врожаю у 2021 році частки в році, що передував війні, були ще вищими.

Рис. 2.7. Частка України у світовому виробництві та експорті окремих сільськогосподарських товарів

Як зазначено на рис.2.7., Україна була значним експортером зерна та олійних культур до війни, а після її початку експорт значно погіршився. Щоб допомогти подолати виклики, Чорноморська зернова ініціатива була залучена за сприяння Туреччини та ООН, щоб дозволити Україні відновити експорт зерна через Чорне море. У Стамбулі створено Спільний координаційний центр за участю представників Туреччини, Росії та України та Організації Об'єднаних Націй для нагляду за вантажами зерна з трьох українських чорноморських портів. Європейський Союз також допоміг у створенні «Доріг солідарності», щоб Україна могла експортувати зерно та імпортувати товари першої необхідності, такі як корми для тварин, добрива та гуманітарна допомога. «Шляхи солідарності» та Чорноморська зернова ініціатива дозволили експортувати близько 25 мільйонів тонн українського зерна, олійних культур і супутніх продуктів у період з травня 2022 року до кінця жовтня 2022 року[15]. Незважаючи на ці ініціативи, витрати на логістику та вузькі місця спричинили більшу, ніж зазвичай, кількість українського зерна, яке продавалося в сусідніх країнах. У квітні 2023 року Польща, Болгарія, Угорщина та Словаччина ввели заходи щодо заборони імпорту ряду

сільськогосподарської продукції з України. Після втручання Європейської комісії незабаром було укладено угоду, яка зберігає заборони на імпорту, але дозволяє транзит українського зерна через ці країни для експорту в інші країни. Румунія приєдналася до цієї угоди пізніше в квітні. Більше підтримки інших країн показано у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

Підтримка країн світу України та українському сільському господарству

Назва	Країна	Суть
Чорноморська зернова ініціатива	Туреччина та ООН	дозволити Україні відновити експорт зерна через Чорне море. У Стамбулі створено Спільний координаційний центр за участю представників Туреччини, Росії та України та Організації Об'єднаних Націй для нагляду за вантажами зерна з трьох українських чорноморських портів.
«Шляхи солідарності»	Європейський Союз	Можливість експортувати з України зерно та імпортувати товари першої необхідності, такі як корми для тварин, добрива та гуманітарна допомога.
	Сполучені Штати (через Агентство США з міжнародного розвитку USAID) та біотехнологічна компанія Bayer	Передача українським аграріям спільну пожертву в кількості 13,5 тонн високоякісного насіння овочів напередодні посівної.
	USAID та агробізнеси Grain Alliance, Kernel і Nibulon, щоб	Інвестування 44 мільйони доларів США в розширення сховищ та інфраструктури, щоб допомогти Україні збільшити потужності транспортування зерна.
	Японія та Продовольча та сільськогосподарська	Забезпечити сільськогосподарських виробників і невеликі ферми насінням

	організація Об'єднаних Націй (FAO)	кукурудзи та соняшнику протягом весняно-літнього сезону 2023 року.
	Нідерланди	- Включили 40 мільйонів євро (42 мільйони доларів США) на закупівлю насіння та обладнання в рамках свого пакету підтримки на оборону та відновлення на 2023 рік. - Надали 10 мільйонів євро (11 мільйонів доларів США) на розмінування в рамках свого пакету підтримки Україні на 2023 рік
«План дій щодо протимінної діяльності на 2023-2026 роки»	Швейцарія	Включила 7,5 мільйонів швейцарських франків (8 мільйонів доларів США) у цільову підтримку розмінування в Україні протягом наступних кількох років
Меморандум про співпрацю у сферах даних про продуктивність, обміну досвідом і рекомендаціями щодо нових технологій	Міністерство сільського господарства Сполучених Штатів	Підписання меморандуму та розширення співпраці у сфері двосторонньої торгівлі та постконфліктного розвитку потенціалу. На сьогоднішній день технічна допомога та інші ініціативи були запущені у сферах здоров'я тварин, біозахисту, нарощування санітарного та фітосанітарного потенціалу, сільськогосподарської та торговельної політики, боротьби з лісовими пожежами, управління водними ресурсами та запобігання незаконній вирубці лісів.
Директива про тимчасовий захист	Європейський Союз	Надання доступу до ринку праці, житла, освіти та охорони здоров'я в Європейському Союзі понад 4 мільйонам людей, які тікали від війни. Польща продовжила допустимий термін працевлаштування для громадян України, залучених до допомоги збиранню врожаю. Чеська Республіка підтримала залучення українських науковців і студентів до

		дослідницьких груп, у тому числі надавши 6 мільйонів чеських крон (269 224 дол. США) для субсидування заробітної плати українців, які беруть участь у певних проектах у сільському господарстві, лісовому господарстві, рибальстві та аквакультури.
--	--	---

Завдання для забезпечення продовольчої безпеки на національному (українському) рівні:

1. Відновлення та розвиток інфраструктури: Після воєнних дій необхідно відновлювати сільськогосподарську інфраструктуру, включаючи зерносховища, транспортні мережі, тощо.
2. Підтримка малих та середніх фермерів: Надання допомоги та ресурсів для малих та середніх фермерських господарств, які є ключовими у забезпеченні продовольчої безпеки країни.
3. Диверсифікація сільськогосподарського виробництва: Зменшення залежності від одного чи кількох видів культур, розвиток різноманітності продукції.
4. Співпраця з міжнародними партнерами: Зміцнення зовнішньоекономічних зв'язків для стабілізації експорту та імпорту продовольчих товарів.
5. Розвиток цифрових технологій в агросекторі: Впровадження інноваційних технологій для ефективного управління ресурсами, прогнозування врожаїв, тощо.
6. Екологічно сталий розвиток: Застосування практик сталого розвитку для збереження природних ресурсів і зменшення впливу на довкілля. [16]

Метою подальших дій є розробка та впровадження стратегій, спрямованих на забезпечення сталого розвитку аграрного сектору України, зокрема врахування його ролі у глобальному контексті продовольчої безпеки. Співпраця з міжнародними партнерами, обмін досвідом та впровадження інноваційних підходів стануть ключовими факторами у досягненні цієї мети.

Загальний висновок полягає в тому, що розвиток аграрного сектору України має великий потенціал для покращення глобальної продовольчої безпеки, але це вимагає системних зусиль, інвестицій та управлінської ефективності. Вирішення вищезазначених завдань сприятиме не лише економічному розвитку країни, але й забезпеченню сталого доступу до продуктів харчування на світовому ринку.

Висновки до другого розділу:

Усі наведені статистичні показники та аналізи підкреслюють серйозність ситуації з продовольчою безпекою у світі, яка посилилася протягом останнього року. За даними Індексу цін на продовольство ФАО, ціни на основні продукти харчування високі та тривають зростання, і вони на 23.1% вищі, ніж у грудні 2020 року. Зокрема, ціни на зернові культури, такі як пшениця та кукурудза, зросли на 27.2%, а індекс цін на олії збільшився на 65.8% у порівнянні з 2020 роком.

Незважаючи на зниження міжнародних цін на продукти харчування, ціни на внутрішніх ринках у багатьох країнах, особливо в країнах з низьким та середнім рівнем доходу, продовжують зростати. Інфляція цін на продукти харчування в країнах з низьким доходом може сягати майже 30%, що створює серйозні труднощі для населення.

Україна відіграє ключову роль у світовій продовольчій безпеці завдяки своєму виробництву та експорту зернових культур, таких як пшениця та кукурудза. Її виробництво та експорт зернових виробів впливають на світові ціни та забезпечують продовольчу безпеку в багатьох країнах. Проте, геополітичні конфлікти, включаючи війну в Україні, можуть створити ризики для стабільності цього виробництва та впливати на глобальну продовольчу безпеку.

Усі ці фактори разом створюють складну картину продовольчої безпеки у світі, що вимагає спільних зусиль міжнародної спільноти для забезпечення стабільного доступу до продовольства та розвитку стратегій для подолання проблеми голоду та продовольчої незабезпеченості.

Забезпечення продовольчої безпеки у світі через розвиток українського агропромислового комплексу (АПК) вимагає комплексного підходу та розгляду кількох ключових аспектів:

1. Експорт та глобальні ланцюги постачання: Україна може відігравати більш активну роль у світовому експорті харчових продуктів. Це можна досягти через розширення асортименту експортних товарів та підвищення якості своєї продукції. Також важливо активно взаємодіяти з міжнародними компаніями та приєднуватися до глобальних ланцюгів постачання. Це сприяє збільшенню обсягів експорту та забезпечує стабільний доступ до світового ринку.
2. Технології та інновації: Впровадження передових агротехнологій є ключовим чинником для підвищення продуктивності та конкурентоспроможності українського сільського господарства. Важливо застосовувати технології, які дозволять підвищити врожайність та зменшити негативний вплив на навколишнє середовище. Інвестування у дослідження нових сортів рослин, методів вирощування та обробки також може покращити якість та кількість продуктів.
3. Сталість екосистем: Раціональне використання ґрунтів та збереження біорізноманіття є важливими аспектами для сталості сільського господарства та забезпечення продовольчої безпеки. Органічне виробництво, спрямоване на вирощування продуктів без застосування хімічних добрив та пестицидів, може задовольнити попит споживачів на екологічно чисті продукти.
4. Управління ризиками та кризами: Розвиток системи страхування для сільських господарств допоможе зменшити втрати у разі природних катастроф чи інших кризових ситуацій. Глобальні стандарти безпеки продуктів мають велике значення для збереження репутації та забезпечення безпеки споживання продуктів.
5. Забезпечення доступу до продуктів харчування: Розширення програм соціальної підтримки та підвищення доходів населення може збільшити доступ до продуктів харчування та покращити продовольчу безпеку. Також важливо розробляти технології та інфраструктуру для зменшення втрат та відходів продуктів.

Україна може використовувати свій потенціал для забезпечення світової продовольчої безпеки через розвиток та модернізацію свого АПК, а також активну участь у міжнародних ініціативах та глобальних ланцюгах постачання. Важливо також враховувати екологічні та соціальні аспекти для сталого розвитку та забезпечення продовольчої безпеки у великому масштабі. Цей комплексний підхід допоможе зробити світ більш стійким до продовольчих викликів та забезпечить стаке зростання продуктивності АПК України для задоволення потреб глобального споживача.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

3.1. Стратегічні пріоритети продовольчої безпеки в умовах сучасних глобалізаційних викликів

Продовольча безпека залишається однією з основних глобальних проблем, особливо в умовах сучасних викликів, що включають глобалізацію та конфлікти, такі як війна в Україні. Глобальний продовольчий ланцюг дедалі більше стає об'єктом впливу таких подій, що породжують складність та невизначеність у сфері продовольчої безпеки.[4]

Сучасний світ стикається з рядом складних глобальних викликів, які впливають на продовольчу безпеку. Глобалізація, що стала характерною рисою сучасного суспільства, спричиняє зміни в економіці, політиці та соціумі загалом. Події на одному кінці світу мають відбиття на іншому, включаючи продовольчу сферу.

Один із найбільш актуальних факторів — це війна в Україні, що спричинила значні турбулентності у геополітичному ландшафті та відображається на глобальних продовольчих ринках. Ця війна призвела до зсувів у торговельних потоках, обмежень у виробництві сільськогосподарської продукції та навіть перерв у постачанні продовольства.

Крім того, зміна клімату, надмірне використання природних ресурсів, демографічні та екологічні проблеми також ставлять під загрозу стабільність продовольчої системи. Екстремальні погодні умови, пов'язані зі зміною клімату, можуть спричинити зниження врожаїв та збільшення ризику продовольчої нестабільності.

Ці глобальні виклики потребують не лише уваги до конкретних подій, але й відповідальної стратегії, спрямованої на забезпечення стійкості продовольчої системи та її резильєнтності у випадку подібних криз.

Глобалізація створює нові можливості для обміну та торгівлі продуктами харчування, але вона також вносить значний вплив на

продовольчу безпеку у світі. Війна в Україні, як глобальний конфлікт, має серйозний ефект на світову продовольчу систему.[42]

Одним з основних викликів, пов'язаних з глобалізацією, є залежність країн від зовнішніх джерел продовольства. Розриви в цьому ланцюзі через конфлікти, перешкоди у транспортуванні, а також зміни у торговельних відносинах можуть призвести до дефіциту продуктів харчування та зростання їх цін.

Гуманітарні кризи, спричинені конфліктами, нерідко призводять до зменшення доступу до продовольства, особливо вразливим групам населення. Це стає фактором загрози для безпеки харчування, оскільки негативно впливає на здоров'я та життя людей.

Крім того, в умовах глобалізації збільшується ризик поширення хвороб та захворювань через міжнародні переміщення товарів та продуктів харчування. Це створює не лише загрозу здоров'ю споживачів, але й має потенціал впливати на економіку та стабільність суспільства.

Глобальні виклики, такі як війна та інші конфлікти, потребують комплексного підходу до забезпечення продовольчої безпеки. Це означає не лише реагування на негайні потреби під час криз, але й розвиток стратегій, спрямованих на попередження подібних ситуацій та підтримку стабільності продовольчої системи.[46]

Війна в Україні має суттєвий вплив на світовий продовольчий ланцюг через різноманітні фактори, які включають економічну та політичну нестабільність, перешкоди у торгівлі та обмеження виробництва сільськогосподарської продукції.

Одним із найбільш очевидних викликів є припинення або обмеження постачання сільськогосподарської продукції з певних регіонів України, які були відомі своєю високоякісною продукцією. Це може вплинути на доступність певних продуктів на світовому ринку та призвести до змін у структурі торгівлі.

Крім того, конфлікт призвів до зсувів у торговельних відносинах, що спричинило обмеження в експорті та імпорті продовольства з України. Це може створити дефіцит певних продуктів на ринках, зокрема зерна, олії та інших базових продуктів.

Також варто враховувати, що війна в Україні призвела до гуманітарної кризи та переміщення людей, що може вплинути на сільськогосподарську працездатність та виробництво продуктів харчування в регіоні.

У великій мірі, вплив війни в Україні на світовий продовольчий ланцюг демонструє, наскільки глобальними можуть бути наслідки конфлікту в одній країні для стабільності та доступності продуктів харчування на міжнародному рівні.[52]

Глобальна продовольча система стикається з різноманітними ризиками та викликами, які виникають у зв'язку з різними факторами, такими як конфлікти, зміна клімату, економічна нестабільність та інші глобальні тенденції.

Один з основних ризиків - це залежність від обмежених ресурсів і концентрація виробництва в деяких регіонах. Це створює вразливість перед впливом природних катастроф, таких як посухи, повені та інші стихійні лиха, які можуть значно знизити врожаї та вплинути на постачання продовольства.

Конфлікти, подібні до війни в Україні, призводять до перерв у продовольчому ланцюгу через обмеження виробництва, транспорту та торгівлі, що може призвести до дефіциту продуктів та зростання їх цін на світових ринках.

Зміна клімату впливає на виробництво та доступність продуктів харчування. Екстремальні погодні умови, коливання температур та зміни в рівні опадів можуть вплинути на вирощування рослин, що призводить до непередбачуваних втрат врожаю та нестабільності цін на продукти.

Деякі інші фактори, такі як швидкі темпи урбанізації, демографічні зміни та зростання попиту на ресурси, також створюють тиск на продовольчу систему та вимагають стратегій для забезпечення її стійкості та витривалості.

Ризики та виклики для глобальної продовольчої системи вимагають комплексного підходу та співпраці на міжнародному рівні для розробки та впровадження стратегій, спрямованих на забезпечення стійкості та надійності цієї системи в умовах складних глобальних викликів.[47]

Забезпечення продовольчої безпеки в умовах глобалізації вимагає комплексного підходу, який включає розробку та впровадження стратегій на різних рівнях - від локального до міжнародного.

1. Диверсифікація джерел продовольства:

- Сприяння розвитку різноманітних джерел продуктів харчування в різних регіонах для зменшення залежності від обмежених джерел.

- Підтримка розвитку місцевих сільськогосподарських господарств та сприяння доступу до технологій для підвищення виробництва продуктів харчування.

2. Розвиток стійких сільськогосподарських систем:

- Запровадження сучасних методів сільського господарства, що забезпечують високий врожай при мінімальному використанні ресурсів та мінімізують негативний вплив на навколишнє середовище.

- Розвиток програм підтримки для сільських господарств, спрямованих на зменшення вразливості до зміни клімату та екстремальних погодних умов.

3. Зменшення впливу конфліктів на продовольчу безпеку:

- Розвиток механізмів міжнародної співпраці та дипломатії для запобігання конфліктам, які можуть мати вплив на продовольчу систему.

- Розробка гуманітарних програм, спрямованих на підтримку людей, що переживають конфлікти, з метою забезпечення доступу до продуктів харчування.

4. Розвиток міжнародних стратегій:

- Співпраця між державами та міжнародними організаціями для розробки стандартів, які гарантують безпеку та якість продовольства.
- Створення міжнародних фондів та механізмів реагування на гуманітарні кризи для швидкого та ефективного надання допомоги у разі необхідності.[15]

Ці стратегії можуть стати основою для забезпечення стійкої та надійної продовольчої системи в умовах глобальних викликів, таких як конфлікти та зміна клімату.

Диверсифікація джерел продовольства виступає ключовим чинником для забезпечення стійкості та надійності продовольчої системи в умовах глобалізації. Ця стратегія передбачає розвиток різноманітних джерел продуктів харчування та розподіл ризиків між різними регіонами та типами сільськогосподарського виробництва.

1. Розвиток місцевих сільськогосподарських систем:

- Сприяння розвитку та підтримка маломасштабних місцевих сільськогосподарських господарств сприяють різноманітності виробництва та забезпечують доступ до місцевих продуктів харчування.

2. Стимулювання мандрівництва технологій:

- Передача технологій та кращих практик вирощування та обробки сільськогосподарської продукції з одного регіону в інший допомагає підвищити продуктивність та різноманіття.

3. Сприяння місцевому насінневому банку:

- Розвиток та підтримка місцевих сортів рослин сприяють різноманітності врожаїв та адаптації до місцевих умов.

5. Розвиток альтернативних джерел харчування:

- Підтримка та розвиток альтернативних джерел харчування, таких як вертикальне землеробство, аквакультура та агроекологічні проекти, дозволяє розширити спектр доступних продуктів харчування.[48]

Диверсифікація джерел продовольства є ключовим елементом для забезпечення стабільності у глобальній продовольчій системі, оскільки вона зменшує ризик втрат врожаю внаслідок катастроф, сприяє збалансованому харчуванню та забезпечує доступ до різноманітних продуктів харчування для споживачів.

Стійкі сільськогосподарські системи є важливим елементом забезпечення продовольчої безпеки в умовах глобалізації та зміни клімату. Розвиток таких систем вимагає комплексного підходу, що включає ефективне використання ресурсів, збереження навколишнього середовища та підвищення виробництва продуктів харчування.

1. Застосування екологічно-орієнтованих методів:

- Використання агроекологічних практик, таких як агрофорестрі та пермакультура, сприяє збереженню ґрунтів, водних ресурсів та біорізноманіття.

2. Використання стійких агротехнологій:

- Застосування стійких до зміни клімату та високопродуктивних сортів рослин сприяє збільшенню врожайності та зменшенню впливу негативних факторів на вирощування.

3. Підтримка сільських господарств в уразливих регіонах:

- Розвиток програм підтримки та консультацій для сільських господарств у районах, які найбільше вразливі до зміни клімату, допомагає їм адаптуватися та стійко реагувати на екстремальні умови.

4. Фінансування та впровадження інновацій:

- Інвестиції у дослідження та розвиток новітніх технологій в сільському господарстві сприяють створенню стійких та ефективних систем вирощування продуктів харчування.

Розвиток стійких сільськогосподарських систем є важливою складовою для забезпечення продовольчої безпеки в умовах зміни клімату та глобальних викликів. Ці системи сприяють стабільності виробництва та зменшенню

негативного впливу на довкілля, забезпечуючи стале та якісне виробництво продуктів харчування.

Конфлікти та війни негативно впливають на продовольчу безпеку, спричиняючи перерви в продовольчому ланцюзі та погіршення доступу до продуктів харчування. Зменшення цього впливу вимагає комплексного підходу, спрямованого на запобігання конфліктам та підтримку продовольчої безпеки під час кризових ситуацій.[17]

1. Дипломатія та міжнародна співпраця:

- Сприяння дипломатичним зусиллям для вирішення конфліктів шляхом мирних переговорів та співпраці між державами з метою зменшення впливу конфліктів на продовольчу систему.

2. Гуманітарна допомога та доступ до продуктів харчування:

- Забезпечення гуманітарної допомоги та забезпечення доступу до продуктів харчування для людей, що постраждали внаслідок конфліктів, через розробку програм ініціатив допомоги.

3. Підтримка сільськогосподарських систем в конфліктних районах:

- Розвиток програм та ініціатив, спрямованих на підтримку сільськогосподарських господарств у районах конфліктів, для забезпечення продовольчої безпеки на місцях.

4. Профілактика та рання реакція на конфліктні ситуації:

- Розробка системи раннього попередження та реакції на потенційні конфліктні ситуації, що можуть вплинути на продовольчу систему.[51]

Зменшення впливу конфліктів на продовольчу безпеку вимагає не лише реакції на наслідки конфліктів, але й активний попереджувальний та дипломатичний підхід для запобігання можливих загроз продовольчій системі під час конфліктів.

Перед продовольчою системою стоїть низка викликів та можливостей, що вимагають уваги та дії для забезпечення стабільності та

ефективності. Ось деякі перспективи та рекомендації, які можуть сприяти подальшому розвитку продовольчої безпеки:

1. Інвестиції в інновації:

Збільшення інвестицій у дослідження та розвиток новітніх технологій в сільському господарстві для підвищення продуктивності та стійкості.

2. Стійкість до зміни клімату:

Розвиток та підтримка агротехнік, які враховують зміни клімату, щоб адаптувати сільське господарство до нових умов.

3. Розвиток місцевих сільськогосподарських систем:

Підтримка маломасштабних сільськогосподарських господарств та місцевих ініціатив для забезпечення доступу до місцевих продуктів харчування.

4. Сприяння рівноправ'ю та доступу:

Забезпечення рівного доступу до землі, ресурсів та технологій для всіх сільських господарств, включаючи жінок та меншини.

5. Міжнародна співпраця та обмін знаннями:

Збільшення співпраці між країнами та обмін кращими практиками для вирішення загальних проблем у галузі продовольчої безпеки.

6. Регулювання та політична підтримка:

Розробка та впровадження ефективних регулятивних механізмів та політичної підтримки для забезпечення стабільності продовольчої системи.

Реалізація цих рекомендацій та урахування перспектив можуть сприяти покращенню продовольчої безпеки та зробити її більш стійкою та доступною для всіх.[51]

Майбутнє продовольчої системи у світі, охопленому глобалізацією та конфліктами, є предметом постійного аналізу та прогнозування. Деякі ключові аспекти варто врахувати:

1. Зміна клімату та екстремальні погодні умови:

Прогнозується збільшення частоти та інтенсивності природних лих, таких як засухи, повені та гострі погодні умови, що можуть негативно впливати на виробництво продуктів харчування.

2. Розширення глобальних торговельних мереж:

Продовольча система все більше стає залежною від міжнародних торговельних відносин. Прогнозується подальше розширення та розвиток глобальних торговельних мереж, але водночас можливі ризики, пов'язані з транспортними перешкодами та політичними конфліктами.

3. Конфлікти та їх вплив на продовольчу систему:

Прогнозується продовження та загострення конфліктів, що може спричинити перерви в постачанні продуктів харчування та зростання цін.

4. Розвиток нових технологій:

Прогнозується продовження розвитку технологій у сільському господарстві, таких як інтелектуальні системи вирощування, генетичні модифікації рослин та методи боротьби зі зміною клімату для підтримки продовольчої безпеки.[4]

Майбутнє продовольчої системи буде залежати від успішного вирішення проблем, що виникають в умовах глобалізації та конфліктів, та впровадження стратегій, спрямованих на стабільність та стійкість продовольчої безпеки у світі.

Забезпечення стійкої продовольчої безпеки вимагає системних дій та стратегій, що охоплюють різні аспекти продовольчої системи. Ось кілька рекомендацій, які можуть сприяти підвищенню стійкості цієї системи:

1. Розвиток резервних запасів та систем управління кризами:

Розробка механізмів для зберігання резервних запасів продуктів харчування та ефективне управління кризовими ситуаціями, що можуть виникнути внаслідок природних лих чи конфліктів.

1. Підтримка місцевих сільськогосподарських господарств:

Розвиток програм та ініціатив, спрямованих на підтримку місцевих сільськогосподарських господарств, що забезпечують доступ до якісних та стійких продуктів харчування.

2. Фінансова підтримка та інвестиції:

Залучення фінансових ресурсів та інвестицій у розвиток стійких технологій, новітніх методів вирощування та моделей управління, спрямованих на підвищення продуктивності та стійкості системи.

3. Впровадження ефективних політик:

Розробка та впровадження ефективних галузевих політик у сільському господарстві, які сприяють стабільності, розвитку та збереженню природних ресурсів.

4. Глобальна співпраця:

Підтримка міжнародної співпраці та обміну знаннями між країнами для вирішення спільних проблем і забезпечення продовольчої безпеки на глобальному рівні.

5. Стійкість до зміни клімату:

Запровадження та підтримка адаптивних стратегій, які допоможуть забезпечити стабільність виробництва продуктів харчування в умовах зміни клімату.[54]

Ці рекомендації можуть стати основою для розвитку стратегій та дій, спрямованих на забезпечення стійкої продовольчої безпеки в умовах складних викликів сучасності.

У сучасному світі продовольча безпека стала однією з найважливіших проблем, яка потребує комплексного підходу та системних рішень. У контексті глобалізації та конфліктів, стабільність та доступність продуктів харчування стають складнішими завданнями.

Можна підкреслити кілька ключових аспектів:

- Залежність від глобальних процесів: Продовольча система сьогодні більше ніж коли-небудь залежить від глобальних торговельних відносин та стану стабільності в світі.
- Вразливість до конфліктів та криз: Конфлікти та кризові ситуації значно підірвали стійкість продовольчої системи, призводячи до зниження доступності та зростання цін на продукти харчування.

- **Необхідність інновацій та співпраці:** Розвиток новітніх технологій, регулювання та співпраця між країнами є ключовими складовими для забезпечення стабільності та стійкості продовольчої системи.

Забезпечення стійкої продовольчої безпеки потребує спільних зусиль та впровадження стратегій на різних рівнях - від місцевого до глобального. Розуміння та усвідомлення цих проблем дозволяють розвивати дієві підходи для забезпечення продовольчої безпеки в умовах сучасних викликів.

3.2. Продовольча складова стратегії розвитку економіки України

Продовольча складова стратегії розвитку економіки України набуває особливої актуальності в контексті глобальних викликів, з якими стикається сучасний світ. Основні аспекти, що підкреслюють цю актуальність, включають:

1. **Глобальна продовольча безпека:** Україна є одним з ключових світових експортерів зернових культур, таких як пшениця та кукурудза, а також олійних. Це робить країну значним гравцем у світовому аграрному ринку. В умовах зростаючих демографічних викликів та нестабільності у деяких регіонах світу, здатність України продовжувати вирощувати та експортувати продовольство є критично важливою для забезпечення глобальної продовольчої безпеки.

2. **Вплив кліматичних змін:** Кліматичні зміни стають все більшою загрозою для аграрного сектору в цілому світі, включаючи Україну. Зміна кліматичних умов вимагає адаптації та впровадження нових методів ведення сільського господарства, щоб забезпечити стабільність виробництва та зменшити вразливість перед екстремальними погодними умовами.

3. **Економічні та політичні виклики:** Україна стикається з різними економічними та політичними викликами, що впливають на аграрний сектор. Це включає потребу в модернізації інфраструктури, поліпшенні доступу до

ринків, а також протистояння зовнішнім торговельним бар'єрам. Вирішення цих викликів є ключовим для підтримки та розвитку аграрного сектору.

4. Соціально-економічна стабільність: Аграрний сектор є важливим для забезпечення соціально-економічної стабільності в Україні. Він створює робочі місця, сприяє розвитку сільських територій та вносить значний вклад у ВВП країни.[9]

Враховуючи ці фактори, розробка та реалізація ефективної стратегії розвитку продовольчої складової є важливою не тільки для самої України, але й для вирішення широкого спектра глобальних проблем.

У контексті сучасних глобальних викликів, таких як кліматичні зміни, збереження біорізноманіття та необхідність сталого розвитку ключовими аспектами, які потребують уваги, є адаптація до кліматичних змін, захист та збереження природних ресурсів, впровадження екологічно чистих технологій, а також розвиток органічного землеробства та інших форм сталого розвитку. Важливість цих аспектів підкреслюється різноманітністю ініціатив та проектів, які вже реалізуються в Україні. Наступна таблиця надає огляд цих ключових аспектів, описуючи їх важливість та ілюструючи конкретними прикладами вже існуючих ініціатив.[18]

Таблиця 3.1.

Екологічні виклики та стратегії сталого розвитку в аграрному секторі України: аналіз та ініціативи

Аспект	Опис	Приклади ініціатив/проектів
Адаптація до кліматичних змін	Розробка та впровадження нових агротехнологій для адаптації до змінених погодних умов, вдосконалення систем зрошення, використання сортів культур, стійких до кліматичних змін.	Проекти модернізації зрошувальних систем, впровадження дронів та сенсорів для моніторингу полів.
Збереження біорізноманіття та ґрунтів	Застосування практик сталого землеробства для збереження ґрунтів та біорізноманіття, обмеження інтенсивного використання хімічних добрив.	Ініціативи по переходу на органічне землеробство, програми збереження та відновлення ґрунтів.
Екологічно чисті технології	Розвиток та впровадження інноваційних, екологічно чистих технологій у сільському	Використання альтернативних джерел енергії на фермах,

	господарстві для зменшення впливу на довкілля, зниження викидів парникових газів, підвищення ефективності використання ресурсів.	впровадження систем крапельного зрошення.
Органічне землеробство та сталий розвиток	Стимулювання розвитку органічного землеробства, що відповідає зростаючому попиту на органічну продукцію та сприяє сталому розвитку сільського господарства. Відкриття нових ринків для українських продуктів.	Співпраця з міжнародними сертифікаційними органами для виходу на зовнішні ринки, розвиток місцевих кооперативів для органічного виробництва.

Цей аналіз надає комплексне розуміння поточного стану та напрямків розвитку аграрного сектору України у відповідь на екологічні виклики, а також висвітлює можливості для подальших інновацій та покращень у цій важливій галузі.

Економічні та політичні виклики, зокрема вплив міжнародних санкцій та торговельних обмежень, мають значний вплив на аграрний сектор України, важливий компонент економіки країни.

I. Економічні виклики:

1. Обмежений доступ до кредитування: Наприклад, малі та середні аграрні підприємства в Україні часто стикаються з труднощами у залученні фінансування для модернізації обладнання або розширення виробництва.

2. Коливання світових цін на зерно: У 2020-2021 роках світові ціни на зернові культури зазнали значних коливань, що вплинуло на доходи українських виробників.

II. Політичні виклики:

1. Конфлікт на сході України: Політична нестабільність та конфлікт на сході країни впливають на аграрний сектор, зокрема через проблеми з логістикою та доступом до земель.

2. Заборона на продаж землі: Довготривала заборона на продаж сільськогосподарських земель в Україні до 2021 року створювала перешкоди для розвитку аграрного сектору.

III. Вплив міжнародних санкцій та торговельних обмежень:

1. Торговельні обмеження з Росією: Після 2014 року Україна зіткнулася з обмеженнями на експорт своїх товарів до Росії, що вимагало пошуку нових ринків.

IV. Необхідність диверсифікації ринків та продукції:

1. Розширення експорту в країни Азії та Африки: У відповідь на обмежені торговельні можливості з традиційними партнерами, Україна активно працює над розширенням свого аграрного експорту в країни Азії та Африки.

Ці приклади демонструють, як економічні та політичні фактори впливають на аграрний сектор України, і підкреслюють необхідність адаптації та гнучкості в реагуванні на ці виклики.[56]

Соціальні аспекти, такі як земельна реформа та управління трудовими ресурсами, є критичними для розвитку аграрного сектору України. Декілька ключових пунктів:

I. Земельна реформа:

1. Введення ринку землі у 2021 році: Наприклад, реформа передбачала право купівлі землі для фізичних осіб - громадян України, що відкрило можливості для малих фермерів та підприємців увійти в ринок.

2. Концерн щодо великих агрохолдингів: Існує занепокоєння, що великі аграрні компанії можуть сконцентрувати значні площі землі, що впливає на малих фермерів, як це було з "Миронівським хлібопродуктом" та іншими великими гравцями.

II. Трудові ресурси:

1. Відтік працівників за кордон: Значна частина кваліфікованих аграрних працівників емігрувала до країн ЄС, таких як Польща, для роботи на фермах та в садах, шукаючи вищі заробітні плати.

2. Програми навчання та підвищення кваліфікації: Ініціативи, такі як програми Міністерства аграрної політики та продовольства України, що спрямовані на навчання молодих фахівців та підвищення кваліфікації існуючих працівників у сфері аграрних технологій.

Ці приклади підкреслюють важливість земельної реформи та управління трудовими ресурсами для сталого розвитку аграрного сектору України, демонструючи як вони впливають на економічне зростання та соціальну стабільність країни.[57]

Державна політика та стратегії підтримки аграрного сектору є вирішальними для стимулювання розвитку та стабільності в аграрному секторі України. Ось основні моменти:

I. Фінансова підтримка та субсидії:

1. Програма "5-7-9%": Уряд України запровадив програму забезпечення доступного кредитування для малих та середніх підприємств під низькі процентні ставки.

2. Державні дотації для фермерів: Надання дотацій фермерам за кожен гектар оброблюваної землі, спрямовано на стимулювання виробництва.

II. Розвиток інфраструктури:

1. Модернізація залізниці: Інвестиції в оновлення залізничної інфраструктури для поліпшення транспортування аграрної продукції, зокрема зернових культур.

2. Будівництво зернових терміналів: Розбудова зернових терміналів в портах, таких як порт "Південний", для збільшення експортного потенціалу.

III. Земельна реформа:

1. Електронні аукціони землі: Впровадження електронних аукціонів для продажу прав на оренду державних та комунальних земель, що забезпечує прозорість та ефективність управління земельними ресурсами.

IV. Міжнародна торгівля:

1. Угоди про вільну торгівлю: Підписання Угоди про асоціацію з ЄС, що включає створення зони вільної торгівлі, сприяло збільшенню експорту українських аграрних товарів до країн Євросоюзу.[6]

Ці приклади відображають зусилля уряду України щодо підтримки та стимулювання розвитку аграрного сектору, який є фундаментальним для національної економіки країни.

Потенціал експорту та міжнародної співпраці відіграють ключову роль у стратегії розвитку аграрного сектору України:

I. Розширення експортного потенціалу:

I. Україна є одним зі світових лідерів у виробництві та експорті зернових, особливо пшениці та кукурудзи. Розширення експортних ринків, зокрема в Азії та Африці, відкриває нові можливості для українських виробників.

II. Розвиток органічного аграрного сектору також відкриває перспективи для експорту на ринки Європи та Північної Америки, де існує високий попит на органічну продукцію.

II. Міжнародна співпраця:

1. Участь України в міжнародних аграрних виставках та ярмарках, таких як "Зелена тиждень" в Берліні, сприяє просуванню української продукції на світових ринках.

2. Співпраця з міжнародними організаціями та участь в глобальних аграрних програмах, таких як програми ФАО, зміцнює позиції України в світовому аграрному співтоваристві.

Ці аспекти підкреслюють важливість активної зовнішньоекономічної діяльності та міжнародної інтеграції для розвитку аграрного сектору України, забезпечуючи стійке зростання та розширення глобального впливу країни у цій сфері.

Розвиток аграрного сектору України з акцентом на інноваційні напрямки, як органічне землеробство та цифровізація, є критично важливим для забезпечення сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Ці напрямки відображають зміну парадигми в українському аграрному секторі, де велика увага приділяється інноваціям, сталості та екологічній безпеці. [58]

I. Органічне землеробство:

1. Розвиток та експорт: Україна активно розвиває органічне землеробство, що включає вирощування без використання хімічних добрив і пестицидів. Це не тільки відповідає зростаючому глобальному попиту на органічну продукцію, але й відкриває нові можливості для експорту, особливо у країни Європейського Союзу та США.

2. Сертифікація та стандартизація: Україна працює над адаптацією своїх стандартів органічного виробництва до міжнародних вимог, що є ключовим для експорту та міжнародного визнання української органічної продукції.

II. Цифровізація аграрного сектору:

1. Використання сучасних технологій: Українські аграрні компанії активно інтегрують цифрові інновації, включаючи дистанційне зондування Землі, системи GPS для точного землеробства, автоматизоване управління водними та іншими ресурсами. Це забезпечує ефективніше використання ресурсів, знижує витрати та підвищує продуктивність.

2. Агротех-стартапи та інноваційні проекти: Зростаюча кількість стартапів в Україні пропонує інноваційні рішення для аграрного сектору, включаючи автоматизацію процесів, використання дронів для обробки полів та моніторингу стану культур.

III. Стратегічні ініціативи та партнерства:

1. Міжнародне співробітництво: Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями, такими як ФАО та Європейський Союз, для реалізації проектів у сфері сільського господарства, що сприяє обміну досвідом, залученню інвестицій та розвитку експорту.

2. Розвиток інфраструктури: Уряд України інвестує у розвиток аграрної інфраструктури, включаючи сільськогосподарські дороги, системи зрошення та логістику, що сприяє підвищенню ефективності аграрного сектору.

Ці інноваційні напрямки не тільки підвищують продуктивність і ефективність аграрного сектору України, але й відкривають нові можливості для сталого розвитку та інтеграції у глобальні аграрні ринки.

Висновки до третього розділу

Забезпечення стійкої продовольчої безпеки у сучасних умовах глобалізації та конфліктів є надзвичайно важливим завданням, яке вимагає комплексного та системного підходу. Враховуючи вплив глобальних процесів, вразливість до конфліктів та зміни клімату, необхідно впроваджувати різноманітні стратегії та дії на різних рівнях - від місцевого до міжнародного.

Для забезпечення стійкої продовольчої безпеки важливо:

- Розвивати резервні запаси та системи управління кризами для збереження продовольчої стабільності під час надзвичайних ситуацій.
- Підтримувати місцеві сільськогосподарські господарства, що забезпечують доступ до якісних продуктів харчування та сприяють сталому розвитку сільських громад.
- Привертати фінансові ресурси та інвестиції для розвитку стійких технологій та методів вирощування, спрямованих на підвищення продуктивності та стійкості системи.
- Розробляти та впроваджувати ефективні галузеві політики, які сприяють стабільності та збереженню природних ресурсів.
- Зміцнювати глобальну співпрацю та обмін знаннями між країнами для вирішення спільних проблем та забезпечення продовольчої безпеки на глобальному рівні.
- Розвивати адаптивні стратегії для стійкості до зміни клімату та підтримки сталого виробництва продуктів харчування.

Ці заходи мають на меті зменшити вразливість продовольчої системи, забезпечити стабільність та доступність продуктів харчування, та сприяти сталому розвитку сільського господарства та продовольчої промисловості. Зрозуміння цих проблем та вжиття дієвих заходів дозволять досягти стійкої продовольчої безпеки в умовах сучасних викликів.

Активний розвиток експорту та міжнародної співпраці стали ключовими стратегічними напрямками для аграрного сектору України. Зокрема, розширення експортного потенціалу, особливо у виробництві зернових, та

розвиток органічного сектору відкривають нові можливості на світових ринках. Україна має потенціал стати ще більшим гравцем у світовій аграрній торгівлі.

Міжнародна співпраця, яка включає участь у міжнародних виставках та програмах, дозволяє Україні сприяти просуванню своєї продукції на світовому ринку і зміцнювати свої позиції в глобальному аграрному співтоваристві. Така міжнародна співпраця сприяє обміну знаннями та технологіями, підвищує конкурентоспроможність українських виробників та сприяє розвитку аграрного сектору.

Загалом, зовнішньоекономічна діяльність та міжнародна інтеграція в аграрному секторі мають величезний потенціал для стійкого зростання та розвитку України як гравця на світовій аграрній арені. Такий підхід сприятиме розширенню глобального впливу країни та сприяє зміцненню її позицій у світовій аграрній індустрії.

ВИСНОВКИ

На основі дослідження великої кількості джерел ми дійшли висновку, що продовольча безпека – це стан, коли всі люди в усі часи мають фізичний, соціальний та економічний доступ до достатньої, якісної кількості харчів, необхідних для активного та здорового життя. Важливими аспектами продовольчої безпеки є стабільність доступу до харчів, соціальна справедливість у цьому доступі, ефективність правових та економічних інституцій, які сприяють розвитку сільського господарства та сталості харчових ринків. Ключовим є також забезпечення рівності та соціального розподілу у доступі до їжі, включаючи підтримку вразливих груп населення та розробку політик, спрямованих на зниження соціальної нерівності.

Охарактеризували інституційні механізми забезпечення продовольчої безпеки у світі: інституційний механізм забезпечення продовольчої безпеки у світі об'єднує міжнародні організації, уряди, міжнародні угоди, недержавні організації та наукові установи. Ці організації працюють разом на різних рівнях для боротьби з голодом, розвитку аграрного сектору, встановлення міжнародних торговельних стандартів, надання допомоги вразливим населенням та розробки нових агротехнологій. Їхні дії спрямовані на забезпечення стабільного доступу до харчів для всіх людей.

Визначили роль України в системі продовольчої безпеки: Україна має значну роль у глобальній системі продовольчої безпеки, що обумовлено декількома ключовими факторами:

1. Основний експортер зернових: Україна належить до світових лідерів у виробництві та експорті пшениці та кукурудзи. Це робить країну одним з ключових гравців на світовому ринку продовольства.
2. Важливість у світовому виробництві олійних культур: Україна також відома своїм значним внеском у виробництво соняшникової олії, будучи одним із найбільших її світових експортерів.

3. Родючі чорноземи: Україна має одні з найродючіших ґрунтів у світі, особливо чорноземи, що сприяє високому рівню сільськогосподарської продуктивності.
4. Потенціал для розвитку: З огляду на значні земельні ресурси та родючість ґрунтів, Україна має потенціал для подальшого розширення свого внеску в світову продовольчу безпеку.

Також розглянули загальний стан світової продовольчої безпеки та він викликає занепокоєння. Кількість людей, які переживають гостру продовольчу небезпеку і потребують термінової допомоги у харчуванні та підтримки способу життя, зростає. Понад чверть мільярда людей стикається з гострим голодом, що спричинено економічними потрясіннями та війною в Україні. У 2022 році близько 258 мільйонів людей у 58 країнах зіткнулися з гострою продовольчою небезпекою на рівнях кризи або гірше.

За даними ЮНІСЕФ, глобальний голод зберігається на високому рівні, при цьому понад 122 мільйони додаткових людей зіткнулися з голодом у світі з 2019 року через пандемію та повторювані погодні удари та конфлікти, включаючи війну в Україні.

Як важливий аспект проаналізували потенційні можливості для забезпечення продовольчої безпеки у світі через український АПК: Український агропромисловий комплекс (АПК) має значний потенціал для забезпечення продовольчої безпеки у світі, який можна реалізувати через такі напрямки:

1. Збільшення експорту зернових: Завдяки великій кількості родючих земель, Україна має потенціал для розширення виробництва і експорту зернових культур, особливо пшениці та кукурудзи.
2. Розвиток інфраструктури: Модернізація сільськогосподарської інфраструктури, зокрема логістики та зберігання, може підвищити ефективність та зменшити втрати продукції.

3. Інвестиції в агротехнології: Впровадження сучасних агротехнологій та інноваційних методів обробітку землі може збільшити урожайність та ефективність виробництва.
4. Стійке сільське господарство: Застосування сталих практик у сільському господарстві, включаючи ротацію культур та збереження ґрунтів, може забезпечити тривалу продуктивність.
5. Диверсифікація продукції: Розширення асортименту сільськогосподарської продукції, включаючи олійні культури та органічне землеробство, може відкрити нові ринки та збільшити експортний потенціал.

Україна, використовуючи свої природні та технологічні переваги, може значно сприяти глобальній продовольчій безпеці, забезпечуючи стабільність поставок продовольства та розвиваючи світові аграрні ринки.

Отже, Україна відіграє ключову роль у світовій продовольчій безпеці як важливий експортер зернових культур, зокрема пшениці та кукурудзи, та соняшникової олії. Родючі чорноземи та значний аграрний потенціал країни ставлять її в позицію важливого гравця на світовому аграрному ринку. Україна має значний потенціал для внеску у світову продовольчу безпеку через збільшення експорту, розвиток інфраструктури, інвестиції в агротехнології, стійке сільське господарство та диверсифікацію продукції.

Військовий конфлікт в Україні має значний вплив на глобальну продовольчу безпеку. Через конфлікт в країні відбуваються втрати аграрного виробництва, ускладнюється логістика та експорт зернових, що збільшує ризик дефіциту продовольства на світових ринках. Також війна призводить до втрати земельних ресурсів, пошкодження інфраструктури та перебоїв у внутрішньому аграрному ланцюгу поставок. Це не лише погіршує ситуацію із продовольчою безпекою в Україні, але й створює додаткові виклики для глобальної продовольчої стабільності. Війна в Україні завдала значних збитків аграрному сектору країни. Аналітики KSE Агроцентру і Мінагро оцінили прямі збитки, завдані агросектору агресією РФ, у \$6,6 млрд, що становить 23%

від усієї вартості активів українських сільгосп підприємств. Таким чином, майже чверть українського агросектору була зруйнована

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нагорна О. О. Інноваційний розвиток національної економіки: діагностика проблем, важелі активізації / О. О. Нагорна // Фінансовий простір. – 2020. – No 2 (14). – С. 108–113
2. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО В УКРАЇНІ 2020. [Електронний ресурс], Режим доступу: <https://dlf.ua/ua/silске-gospodarstvo-vukrayini/>
3. Panorama of Ukraine agrarian sector [Електронний ресурс], Режим доступу: <http://consulado.ukrbcn.com/documents/agroucr.pdf/>
4. Дорош–Кізим М. М. Перспективи розвитку агропромислового комплексу України в умовах Євроінтеграції / М. М. Дорош–Кізим, О. О. Дадак, Т. С. Гачек. // Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького. – 2019. – С. 89.
5. Беззуб І. Сучасний стан і перспективи української євроінтеграції [Електронний ресурс], Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1209:suchasnijstan-i-perspektivi-ukrajinskoji-evrointegratsiji&catid=8&Itemid=350
6. Що таке продовольча безпека? [Електронний ресурс], Режим доступу: <https://stories.state.gov/what-is-food-security-uk/>
7. FAO. Стан продовольчої безпеки та харчування у світі 2023. [Електронний ресурс], Режим доступу: <https://www.fao.org/in-action/kore/publications/publications-details/en/c/1645353/>
8. Берзіна С. Використання добрив та інших допоміжних засобів в органічному виробництві / С. Берзіна, Є. Милованов, А. Коняшин // Надзвичайна Ситуація, категорія: Екологічна Безпека. – 2019. – [Електронний ресурс], Режим доступу: <https://ns-plus.com.ua/2019/02/15/vykorystannya-dobryv-ta-inshyhdopomizhnyh-zasobiv-v-organichnomu-vyrobnytstvi/>.

9. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО В УКРАЇНІ,– 2020. – [Електронний ресурс], Режим доступу: <https://dlf.ua/ua/silske-gospodarstvo-vukrayini/>
10. FSIN. Глобальний звіт про продовольчу кризу 2023. [Електронний ресурс], Режим доступу: <https://www.fsinplatform.org/global-report-food-crises-2023>
11. Integrated Food Security Phase Classification [Електронний ресурс], Режим доступу: <https://www.ipcinfo.org/>
12. Статистична інформація [Електронний ресурс], Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
13. Ульянченко Ю. О. Державне регулювання стандартизації та сертифікації продукції аграрного сектора економіки України [Електронний ресурс], Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2013-2/doc/3/01.pdf>
14. Сіренко Н.М. Нова роль сільського господарства в економічному розвитку країни [Електронний ресурс], Режим доступу: <http://www.btsau.kiev.ua>
15. ЕС (2022), Спільна декларація - 1 мільярд євро мобілізовано для Solidarity Lanes , [Електронний ресурс], Режим доступу: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_22_6825
16. Бондарев Т. Ринок землі в Україні: ключові правила / Т. Бондарев, Т. Сторожук // Ліга Закон. – 2021. – [Електронний ресурс], Режим доступу: https://biz.ligazakon.net/aktualno/8715_zemelna-reforma-shcho-zmnitsya-z-1-lipnya2021-roku
17. Норми права ЄС в сільському господарстві [Електронний ресурс], Режим доступу: <https://eu-agreement.ed-era.com/b7/p2>
18. Берзіна С. Використання добрив та інших допоміжних засобів в органічному виробництві / С. Берзіна, Є. Милованов, А. Коняшин // Надзвичайна Ситуація, категорія: Екологічна Безпека. – 2019. [Електронний ресурс], Режим доступу: <https://ns->

plus.com.ua/2019/02/15/vykorystannya-dobryv-ta-inshyhdopomizhnyh-zasobiv-v-organichnomu-vyrobnytstvi/

19. Єдиний український орган з сертифікації органічного виробництва // Органік Стандарт. – 2020. – [Електронний ресурс], Режим доступу: <https://organicstandard.ua/ua>
20. Вітвіцький, В. В. Теоретичні аспекти визначення продуктивності праці сільськогосподарських підприємств. / В.В. Вітвіцький. – Київ, 2019
21. Статистичні дані. Мінфін. [Електронний ресурс], Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/finance/budget/gov/income/>
22. Статистичні дані. UNCTAD stat. [Електронний ресурс], Режим доступу: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=16418>
23. Статистичні дані Всесвітньої торгової організації [Електронний ресурс], Режим доступу: <https://timeseries.wto.org/>
24. Статистичні дані Державної служби статистики України. [Електронний ресурс], Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
25. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 959-ХІІ; редакція від 28.06.2015 р. на підставі 222-19 // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
26. Економічні дослідження (методологія, інструментарій, організація, апробація) : навч. посібник / В. В. Геєць, А. А. Мазаракі, О. П. Корольчук та ін.; за ред. А. А. Мазаракі. К.: КНТЕУ, 2010.-280 с.
27. Товарна структура зовнішньої торгівлі України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
28. Федосєєва Г.С. Сітовий ринок сільськогосподарської продукції: теоритичний та приктичний аспекти розвитку / Г.С. Федосєєва. – Миколаїв, 2017.

29. The Economist Intelligence Unit. Country rankings 2019. Performance of countries based on their 2019 food security score. . [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://foodsecurityindex.eiu.com/Index>
30. Зінов'єв Ф. В. Ефективність використання експортного потенціалу України / Ф. В. Зінов'єв, О. О. Якушев // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – № 2 (18), том 2. – Мелітополь : Люкс, 2012.
31. Левицький Ю.А. Визначення місця стратегії розвитку в класифікації стратегій. / Ю.Д. Костін, Ю.А. Левицький // Вісник економічної науки України. – 2008.
32. Яцух О. О. Державна політика щодо фінансового забезпечення розвитку аграрного сектору економіки. Збірник наукових праць Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана. Вчені записки. Київ. КНЕУ, 2018
33. Слободник А.М.. Ризики на біржовому аграрному ринку: сутність та класифікація / А. М. Слободяник, Л. В. Тарасович // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. – 2017
34. Самофалов П. П. Загальні аспекти розвитку біржової діяльності в Україні / П. П. Самофалов // Держава та регіони. Серія «Економіка і підприємництво». – 2014
35. Саблук П. Т. Засади трансформаційних процесів в аграрній сфері / П. Т. Саблук // Інтелект ХХІ. – 2014.
36. Пугачов М.І. Розвиток зовнішньої торгівлі агропродовольчими товарами / М.І. Пугачов // Економіка АПК. – 2019.
37. . Пугачов М. І. Аграрний сектор економіки України в умовах інституційних змін / М.Г. Пугачов // Економіка АПК. 2017.
38. Пронько Л. М. Напрями реалізації державної підтримки аграрного сектору економіки в ринкових умовах господарювання / Л.М. Пронько,

- Н.М. Кулик // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2019.
39. Момот О. І. Можливості використання міжнародних стандартів для побудови інтегрованих систем менеджменту // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну: зб. наук. праць / О.І.Момот. – К., 2014.
40. Кропивка М. Ф., Саблук П. Т. Управління комплексним розвитком агропромислового виробництва і сільських територій: монографія / за ред. П. Т. Саблука, М. Ф. Кропивка. Київ: ННЦ ІАЕ, 2011.
41. Корецька С.О. Економічний механізм розвитку агропромислової інтеграції / С.О. Корецька // Агросвіт – 2021.
42. Духницький Б.В. Потенціал розвитку агропродовольчого ринку України / Б.В. Духницький // Економіка АПК. – 2019.
43. Духницький Б.В. Основні аспекти регулювання міжнародної торгівлі агропродовольчою продукцією / Б.В. Духницький // Економіка АПК. – 2019.
44. Дудяк Р. Розвиток товарних бірж та їх цінова політика в Україні / Р. Дудяк, І. Більський, В. Квас, С. Бугіль // Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія : Економіка АПК. – 2014.
45. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. — 2-ге вид., доп. і перероблене. / В. Г. Андрійчук. — К.: КНЕУ, 2020.
46. Михайлов А. П. Сучасний стан та перспективи розвитку аграрного сектору економіки України [Електронний ресурс] / А. П. Михайлов // Науковий вісник УМО. Серія: Економіка та управління. – 2016. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJR N&P21DBN=UJRN&I MAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/nvumo_2016_1_9.pdf.

47. Похилько С. В. Аналіз ефективності недержавних пенсійних фондів напрями її підвищення з урахування інноваційних підходів країн ЄС / С. В. Похилько, В. С. Миргородська. // Інфраструктура ринку. – 2019.
48. Гаманкова О. О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика : монографія / О. О. Гаманкова. – К. : КНЕУ, 2009.
49. Базилевич В. Д. Страхування : підручник / за ред. В. Д. Базилевича. – К. : Знання, 2008.
50. Прокопчук О. Специфіка ризиків та управління ними у сільському господарстві / О. Прокопчук. // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. – 2019.
51. . Похилько С. В. Використання інвестиційно-фінансових рейтингів у відтворювальній синхронізації факторів забезпечення сталого розвитку / С. В. Похилько. // Механізм регулювання економіки.– Суми: ВТД «Університетська книга». – 2016.
52. Похилько С. В. Сучасні еколого-економічні аспекти регіонального підходу в управлінні природокористуванням / С. В. Похилько. // Вісник Сумського 37 державного університету. Серія: економіка. – Суми: Вид-во СумДУ. – 2014.
53. Вдовенко І. С. Державне регулювання фінансових механізмів забезпечення розвитку аграрного сектору економіки. Економіка і суспільство. – 2023. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://economyandsociety.in.ua/journals/17_ukr/75.pdf.
54. Саблук П.Т. Агроекономічні трансформації в Україні: напрями та перспективи розвитку: монографія. К., ННЦ «ІАЕ». 2016.
55. Представництво України при Європейському Союзі. Показники торговельно-економічного співробітництва Україна-ЄС – 2021. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://surl.li/avujd>
56. Український клуб аграрного бізнесу. Прогноз: у 2023 році посівні площі під зерновими в Україні скоротяться. Український клуб аграрного бізнесу. – 2022. – [Електронний ресурс] – Режим доступу:

https://www.ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/prognoz_u_2023_rotsi_posivni_ploschi_pid_zernovimi_v_ukraini_skorotyatsya_na_45_a_valoviy_zbir_na_6_0#

57. Шульга В. Підтримка аграрного сектору в умовах воєнного стану – 2022. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/213396_pdtrimka-agrarnogosektoru-v-umovakh-vonnogo-stanu-shcho-varto-znati
58. Осташко Т. О. Сільськогосподарський експорт України в умовах війни і шляхи його відновлення. ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». – 2022. – URL: http://economyukr.org.ua/docs/EU_22_05_026_uk.pdf

Додатки

ДОДАТОК А

Вывод итогов								
<i>Регрессионная статистика</i>								
Множественный R	0,3794333							
R-квадрат	0,1439696							
Нормированный R-квадрат	0,0488552							
Стандартная ошибка	4,0590947							
Наблюдения	11							
<i>Дисперсионный анализ</i>								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимость F</i>			
Регрессия	1	24,9392059	24,939206	1,51365	0,2497702			
Остаток	9	148,286249	16,47625					
Итого	10	173,225455						
	<i>Коэффициенты</i>	<i>Стандартная ошибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значение</i>	<i>Нижние 95%</i>	<i>Верхние 95%</i>	<i>Нижние 95,0%</i>	<i>Верхние 95,0%</i>
У-пересечение	58,61621	1,46018359	40,143041	1,8E-11	55,313045	61,9194	55,313	61,9194
тепм росту экспорт	-0,096205	0,07819623	-1,230303	0,24977	-0,273097	0,08069	-0,2731	0,08069